

3. Дейности, подпомагащи селскостопанското производство

3.1. Напояване

Функциите по провеждането на политиката на МЗГ в областта на напояването са възложени на Изпълнителната агенция по хидромелиорации (ИАХ). Осъществяваните дейности от Изпълнителната агенция по хидромелиорации през 2004 г. са насочени в следните направления:

1. *Осигуряване на дейностите във връзка с участието на държавата в заплащане цената на услугата „водоподаване за напояване“:*
 - Сключване на договори между Министъра на земеделието и горите и доставчиците на вода за напояване /“Напоителни системи” ЕАД, “Хидромелиорации – Севлиево” ЕАД,/ за участие на държавата в цената на услугата “водоподаване за напояване”;
 - Разплащане по договорите, уточняване и заверяване от ИАХ на напоителните и поливните норми по култури и райони, както и свеждане на същите до знанието на функциониращите сдружения за напояване.

Държавата участва в заплащането на цената на услугата „водоподаване“ до 31.12.2004 г., предоставяйки финансови средства (от бюджета на МЗГ) на доставчиците на вода за напояване, като тези средства служат за субсидиране на разликата от продажната цена на водата за напояване до нейната себестойност.

Полетите площи в страната към 31.12.2004 г., възлизат на 56 311 ха., което е с 23.3% по-малко от 2003 г. (73 439 ха).

2. *Осъществяване на инвеститорски контрол на всички обекти за основен ремонт и придобиване на дълготрайни материални активи (изграждане на инфраструктурни обекти).*

Изпълнителната агенция по хидромелиорации чрез своите Регионални дирекции упражнява инвеститорски контрол върху изгражданите с бюджетни средства хидромелиоративни обекти, включени в поименните списъци на МЗГ.

От вложените през 2004 г. средства за изграждането на хидромелиоративни обекти със стойност над 100 хил.лв., по – значими са :

- Язовир Самуилово. НС Пиринска Бистрица;
- Язовир Калинките. НС Пиринска Бистрица;
- НС “Тракиец”. НП “Клокотница” – Доизграждане на разпределителната мрежа.

3. *Подпомагане образуването, дейността и развитието на сдруженията за напояване*

От влизане в сила на Закона за сдруженията за напояване /април 2001 г./ до декември 2004 г. са подадени 171 заявления за учредяване на сдружения за напояване. По данни на сдруженията за напояване, същите ще стопанисват 801 399 дка земеделска земя. Издадени са 124 заповеди на Министъра на земеделието и горите за откриване на процедура на сдружения за напояване. Общият брой на сдруженията, получили заповед за одобряване на устава, са 57 броя. От тях 47 са сдруженията за напояване, съдебно регистрирани в окръжните съдилища по райони, а на 39 от тях са подготвени заповеди за придобиване право на безвъзмездно ползване на хидромелиоративната инфраструктура или искания до кметове на общини за прехвърляне на общинска собственост и/или собственост на бивши трудово кооперативни земеделски стопанства /ТКЗС/.

Във връзка с проекта за развитие на селските райони съвместно с екип на Световната банка е разработен “Пилотен проект за възстановяване на напоителната инфраструктура”,

включващ териториите на 10 Сдружения за напояване: "Чайка 99", "Лъджа-Каварна", "Кръстьо Раковски", "Белгун", "Иречек", "Кортен-Изток", "Урожай", "Борец", "Старосел" и "Чоба".

3.2. Растителна защита и агрохимия

3.2.1. Растителна защита

Във връзка с прогнозите за развитието на земеделските култури Националната Служба за растителна защита към МЗГ осигури информация за земеделските производители относно появата, развитието, плътността, степента на нападение по земеделските култури и растителната продукция на 261 болести, неприятели и плевели по земеделските култури и на естествените им регулатори.

Растителна защита при пшеницата и ечемика

- *Борба с плевелите*

От климатична гледна точка, както през 2004 г., така и през първото полугодие на 2005 г. се създадоха благоприятни условия за развитието на плевелната растителност. Използването на недостатъчно чист посевен материал и на неподходящи хербициди или прилагането им в неподходяща фаза, както и падналите повсеместни валежи през пролетно-летния период доведоха и до по-високо вторично заплевеляване констатирано в пред жътвения период.

Таблица II.91.

Заплевелени площи от пшеница и ечемик в хил.ха

Година	С широколистни плевели, устойчиви на хормоноподобни хербициди	С житни плевели
2003 г.	391,72	59,43
2004 г.	653,45	43,89
2005 г.	614,96	98,32

Източник: НСРЗКА

Третираните площи през 2004 г. са 82 % от общо засетите площи с есенници. Наблюдава се увеличаване на ареала на разпространение на широколистните плевели устойчиви на 2,4Д.

И през първото шестмесечие на 2005 г. остава като практика в повечето зърнопроизводителни райони да се прилагат хербициди на база 2,4-Д и МЦПА. Неизползването на специализирани хербициди срещу *дивия овес* доведе до масовото размножаване на този плевел, като на места почти не се срещат чисти посеви. Много силна степен на заплевеляване има и с **балур**. Все още на незначителен дял от заплевелените с житни плевели площи се внасят хербициди

Таблица II.92.

Третиранни площи от пшеница и ечемик срещу плевели в хил. ха

Година	Общо третирани	В т.ч. срещу широкол.пл., устойчиви на хорм. хербициди	В т.ч. срещу житни плевели
2002 г.	1 032,15	483,79	75,66
2003 г.	689,11	391,72	59,43
2004 г.	779,65	563,26	75,93
2005 г.	1034,73		

Източник: НСРЗКА

3.2.2 Продукти за растителна защита

През 2004 г. са заявени за изпитване за ефикасност 77 броя продукти за растителна защита /ПРЗ/ в т. ч. Фунгициди – 31 броя, инсектициди – 25 броя, хербициди – 20 броя, десиканти – 1 брой.

Доставено е оборудване по проект на Програма ФАР-2002 за базите по биологично изпитване в Стара Загора, Бургас и Русе. Понастоящем Национална служба за растителна защита разполага с шест напълно оборудвани съгласно изискванията на ДЕП бази за биологично изпитване.

През първото шестмесечие на 2005 г. са заявени за изпитване за ефикасност 104 броя продукти за растителна защита /ПРЗ/ в т. ч. 24 броя фунгициди, 39 броя инсектициди, 40 броя хербициди и 1 растежен регулатор. За същия този период Съветът по продукти за растителна защита /СПРЗ/ на база данни за биологична ефикасност и токсикологична оценка разреши за предлагане на пазара и употреба 11 нови продукта.

Подготвен, публикуван и е издаден "Списък на разрешените за предлагане на пазара и употреба продукти за растителна защита – 2005", който предлага алтернативи за намаляване риска от резистентност и нови продукти, които могат да се използват в областта на биологичното земеделие.

3.2.3 Торове

2004 година се характеризира със слабо увеличение на общото количество употребени минерални торове, което е за сметка и на трите хранителни елемента.

Таблица II.93.

Употребени минерални торове

Година	Всичко азот, фосфор, калий (тона)	кг/ха	Азот (тона)	кг/ха	Фосфор	кг/ха	K ₂ O	кг/ха
2000	163 569	34,85	144 928	30,88	16 104	3,43	2 537	0,54
2001	178 734	38,06	167 962	35,77	8 474	1,81	2 298	0,49
2002	177 935	37,89	155 411	33,09	21 400	4,56	1 124	0,24
2003	167 607	35,71	140 930	30,03	23 874	5,09	2 803	0,60
2004	197 980	37,18	164 958	30,98	29 904	5,61	3 118	0,58

Източник: НСРЗКА

Употребата на азотни торове е нараснала със 17%, на фосфорните с 25,2%, а на калиевите с 11%.

Макар и подобро в сравнение с 2003 г., съотношението между хранителните елементи продължава да бъде изключително неблагоприятно. При оптимално съотношение N : P : K = 1 : 0,8 : 0,4, през 2004 година то е 1 : 0,18 : 0,02. Небалансираното торене, със значителен превес на азота и с всички отрицателни последици, се налага като практика в страната.

За култури реколта 2004 г. с азотни торове са наторени 1 758 хил. хектара, като средно на хектар наторена площ са употребени 87,90 кг азот, с фосфорни - 96,5 хил. хектара – с по 80,7 кг P₂O₅ на хектар и с калиеви – 28,6 хил. хектара - с по 107 кг K₂O. В процент към използваната земеделска площ на страната, това представлява 33,03% за наторените площи с азотни торове, 1,81% за тези с фосфорни и 0,54% за наторените с калиеви торове.

Данните за разпределението на торовете по култури показват, че най-голям дял от наторените с азот площи се заемат от есенниците - пшеница и ечемик, следвани от слънчогледа и царевицата. Фосфорно торене е приложено в най-голяма степен при пшеница, царевица, слънчоглед и картофи, а калиево – при картофи и слънчоглед. При останалите култури са торени под 10% от засетите площи.

Продължава да намалява употребата на оборски тор. През 2004 г. са извозени 118,2 хил. тона оборски тор - 71,8% спрямо 2003 год., като са наторени приблизително 51 хил. декара - 74% от площите, наторени през предходната година. Неоползотворяването на оборския тор, освен че лишава почвата от необходими хранителни вещества и микроорганизми води и до силно замърсяване на околната среда. Показателни са резултатите от вътрешноеведомствения мониторинг за съдържание на нитрати в поливни води, проведен през 2004 г. От анализирания

183 броя проби от поливни води, 116 броя - 63% са със съдържание на нитрати над пределно допустимите концентрации (ПДК). Замърсяването варира от 2 до 17 пъти над ПДК.

За първото полугодие на 2005 г. по данни на РСРЗ са употребени 129 405 тона азот, 14 042 тона P_2O_5 и 2 389 тона K_2O . Сравнени със същия период на 2004 г., употребата на азотни, фосфорни и калиеви торове се е увеличила съответно с 11,7% и 33,7%, и 48,5%.

От засетите есенници са подхранени 92,6% - 93,4% от площите засети с пшеница, 92,1% от ечемика и 63,3% ръж, тритикале и зимна рапица. Употребените количества на декар са значително по-ниски от оптималните, но по-високи в сравнение с 2004 г.

Общият баланс на хранителните елементи продължава да е отрицателен за азота и силно отрицателен за фосфора и калия. Продължава негативната тенденция получаваните добиви да са за сметка на почвените запаси.

3.3. Ветеринарно дело

3.3.1. Здравеопазване

През 2004 г. на територията на страната бяха регистрирани две огнища от класическа чума по свинете в с. Тракийци, Бургаски регион и в гр. Етрополе, София област. В края на годината беше регистрирано едно огнище от псевдочума по птиците в махала Ридино, област Кърджали. Трите огнища бяха ликвидирани своевременно от НВМС и не бе допуснато разпространение на заболяванията в други населени места и региони.

През 2004 г. започна да работи екарисаж "Брамас" в гр. Шумен, в който започна събирането и обезвреждането на специфично рискови материали. Съгласно изискванията на Европейското законодателство полученото месокостно брашно се изгаря в циментовите заводи в гр. Девня,.

През 2004 г. започна подготовка за поетапно спиране на ваксинацията срещу класическа чума по свинете, която включва маркиране на свинете с индивидуална ушна марка, регистрация на свиневъдните обекти, изграждане в по-големите свиневъдни обекти на огради, дезинфекционни площадки, филтри, карантинни помещения и др.

НВМС подготви "контингенс планове" за спешно действие в случай на възникване на заболяване от списък "А" на Международното бюро по эпизоотиите, в съответствие с изискванията на ЕС.

Хармонизирани бяха някои Директиви и Регламенти на Европейската общност, като измененията на Регламент 999/2001/ЕО, Регламент 1774/2002/ЕО за африканска чума по свинете и др.

3.3.2. Диагностична и научноизследователска дейност

През 2004 г. усилията на Националния диагностичен научноизследователски ветеринарномедицински институт (НДНВМИ) бяха насочени към осигуряване изпълнението на приоритетите, свързани с научната програма и подобряване качеството на лабораторния контрол, свързан с опазване здравето на животните, безопасността на суровините, продуктите и храните от животински произход, контрола на фуражите, екологията и хуманното отношение към животните.

Научноизследователската програма обхваща разработването на общо 45 научни задачи, свързани с проблемите на етиологията, эпизоотологията, профилактиката и контрола върху актуални за страната и региона на югоизточна Европа особено опасни заболявания по животните, рибите и пчелите и проблемите на безопасността и качеството на хранителните продукти от животински произход.

В резултат на разработките е проучено разпространението на беса по домашните и диви животни, разпространението и възможностите за ерадикация на класическата чума по свинете

след спирането на задължителните ваксинации с жива ваксина. Извършени са широкомащабни изследвания върху здравния статус на рибовъдните стопанства, като е доказано, че проблемни за сладководните риби у нас са йерсиниозата, миксобактериозата и ренибактериозата. Доказана е също тенденция за нарастване броя на заразените от американски гнилец пчелни семейства и необходимостта от разширяване на мониторинговите изследвания при бактериалните заболявания по пчелите и пчелното пило през следващите години.

Изключително отговорна бе работата по четири международни проекта, свързани с актуални за региона екзотични заболявания – син език, шап и други.

Най – голяма по обем е дейността на института свързана с диагностичните изследвания и Националните мониторингови програми за надзор на Класическа чума по свинете /КЧС/, Син език, шап, трансмисивни спонгиформни енцефалопатии /ТСЕ/, Африканска чума по конете /АЧК/, Нюкаслска болест и инфлуенца А по птиците и заболяванията по сладководните риби.

В резултат на извършените диагностични изследвания са разкрити и своевременно ликвидирани едно огнище на антракс, 6 на туберкулоза, 8 на лептоспироза, 13 на заразен епидидимит, 61 на Ку – треска, 3 на медни висна и 3 на артрит енцефалит по дребните преживни, 11 огнища на КЧС, 1 огнище на псевдоочума по птиците, 5 огнища на бяс, 7 на туларемия и 108 на американски гнилец по пчелите.

Значителен напредък бе отбелязан и по отношение обновяването и дооборудването на лабораториите. Съгласно стратегията за развитието на лабораторния контрол приоритетно се работи по акредитацията на лабораториите по безопасност на храните и лабораториите от лист А на Международното бюро по эпизоотии. От м. май 2005 г. в системата на НВМС започнаха работа още две регионални лаборатории за диагностика на трансмисивните спонгиформни енцефалопатии по животните, оборудвани с апаратура по програма ФАР. В Националната републиканска лаборатория /НРЛ/ по ТСЕ е доставена апаратура и започва внедряването на два нови потвърдителни метода – имунохистохимичния и имуноблотинг. Предстои до края на годината да бъдат дооборудвани лабораториите по бруцелоза, паразитозооза, салмонелоза и екоотоксикология.

3.3.3. Хармонизация на ветеринарното законодателство със законодателството на ЕС

Проектът на Закона за ветеринарномедицинската дейност бе приет на първо четене в Парламента. Той ще даде законовата рамка за приемането на цялостното европейско ветеринарно законодателство.

Националната ветеринарномедицинска служба е хармонизирала по принцип ветеринарното законодателство на ЕС, с изключение на изискванията за търговия вътре в Общността, което ще стане в началото на 2006 г. През месец април 2004 г. законодателството в областта на безопасността на храните бе изменено и 15 директиви в тази област бяха включени в 4 регламента: 852/2004, 853/2004, 854/2004 и 882/2004. За тяхното хармонизиране е необходимо да бъдат изменени Закона за храните, Закона за ветеринарномедицинската дейност, Закона за животновъдството и Закона за фуражите.

От началото на годината работни групи от специалисти от Министерство на земеделието и горите и Министерство на здравеопазването транспонират Регламент 178/2002 и 882/2004. Транспонира се и новия хигиенен пакет (Регламенти 852/2004, 853/2004, 854/2004).

3.3.4. Идентификация на животните и регистрация на животновъдни обекти

Съгласно изискванията на ЕС, НВМС е задължена да изгради и поддържа база данни за животновъдството, чрез системата “ЕВРОБЕТ-БГ” и да обезпечава информационно всички държавни структури в страната.

През 2004 г. стартира маркирането на свинете и регистрирането на свиневъдните обекти и продължи маркирането и регистрацията на новородените едри и дребни преживни животни.

С оглед създаването, поддръжката и развитието на информационните системи на НВМС бяха изпълнявани дейности насочени към: техническо поддържане на системата за събиране, обработка и съхранение на ветеринарномедицинска оперативна информация.; осигуряване съответствие на информационната система на НВМС с тези на МЗГ и осигуряване с информация дейността на Разплащателната агенция; осигуряване и поддържане на връзки с утвърдените информационни системи на ЕС, както и дейности по поддръжката и функционирането на Информационната система на НВМС.

Във връзка с идентификацията и регистрацията на животните през 2005 г. се извършват следните дейности:

- подготовка и приемане на нормативна система за идентификация на еднокопитните животни;
- доставка на необходимия маркировъчен материал и пособия за маркиране на еднокопитните животни;
- стартиране на основното маркиране на еднокопитни животни;
- продължаване на маркирането и регистрацията на новородените животни и ежегодното осигуряване на необходимия маркировачен материал и съответните консумативи;
- стартиране на информационната система за дребни преживни животни, свине и еднокопитни;
- осигуряване и инсталиране на необходимия хардуер за включване в информационната система на Районните ветеринарни лечебници (РВЛ) и Ветеринарни участъци (ВУ) (включително закупуване на дланови компютри);
- обучаване на кадрите от РВЛ за работа със съответните софтуери; завършване и тестване работата на общия информационен център към ГУ на НВМС;
- обновяване на наличния софтуер и хардуер на информационната система; включване в мрежата на информационната система на ВУ, РВЛ и производители, преработватели и търговци на животновъдна продукция със съответните права и нива на достъп; стартиране на информационни контакти със страните от ЕС и останалите асоциирани страни.

За да изпълни задължението си и да създаде информативен поток за работа на Разплащателната агенция, НВМС в срок трябва да завърши разширението на Базата данни "ЕВРОБЕТ-БГ", което да покрива цялата популация животни от рода на говеда, овце, кози, свине и еднокопитни и да работи on line като използва създадените организационни структури на НВМС и осигурява проследяемост на животните.

В тази връзка в НВМС през 2005 г. ще се извършат следните структурни промени:

- приватизиране на ветеринарномедицинската дейност на териториите на държавните областни ветеринарни лечебници (ОВЛ) – 28 бр
- приватизиране на ветеринарномедицинската дейност на териториите на държавните районни ветеринарни лечебници (РВЛ) – 145 бр.
- създаване на нови ветеринарни участъци (ВУ)– 173 бр., с цел цялостно покриване на територията на страната от ВУ;
- обособяване на ОВЛ и РВЛ като структурни звена на НВМС с контролни функции.

Дейностите по идентификация, регистрация и проследяемостта на движението на животните се възлагат на ветеринарните участъци, покриващи територията на цялата страна.

4. Контролни дейности, осъществявани от структури на МЗГ

4.1. Държавен ветеринарно-санитарен контрол (ДВСК)

През 2004г. работата на органите на ДВСК беше свързана с решаването на следните основни задачи:

- Производството и реализацията на суровини и храни от животински произход да се извършва при спазването на ветеринарно-санитарните и хигиенни изисквания на българското законодателство.
- Инспекторите от ДВСК да осъществяват контрол, идентичен на контрола, провеждан от ветеринарните инспектори на страните-членки на ЕС.

Във връзка с реструктурирането на предприятията от хранителната промишленост и привеждането им в съответствие с изискванията на ЕС, през 2004 г. на всички предприятия, произвеждащи продукти от животински произход и категоризирани през 2003 г. се извършиха проверки. В проверките взеха участие 130 ветеринарни инспектори от всички региони, предварително преминали обучение в НВМС. Проверките се извършиха в следните направления:

- Съответствие на технологичните проекти на предприятията с действащата поднормативна база.
- Изпълнение на бизнес - планове, разработени от собствениците на предприятията и заверени от органите на ДВСК по отношение състоянието на обектите и спазване на съответните срокове, залежали в тях.
- Приложение на системите за самоконтрол в предприятията, гарантиращи производството на безвредни хранителни продукти.
- Изпълнение на вътрешните мониторингови програми на предприятията, заверени от органите на ДВСК.

За периода януари - април бяха извършени проверки на 1 147 бр. от всички категории предприятия. Предприятията от категория III, които не изпълняваха бизнес-планове и програмите, поради финансови и други причини бяха временно затворени, останалите преминаха в категория II. Обособи се категория IV с облекчения, обхващаща 73 предприятия, на които се даде възможност да работят при спазване на минимални ветеринарно-санитарни и хигиенни норми, но при доказани финансови средства, разработен технологичен план за ново предприятие, закупено и одобрено място за строеж и започнато строителство за нов обект.

От 08.11. до 31.12.2004 г. отново бяха извършени проверки на 983 предприятия от II категория и IV- та категория с облекчения.

Общо през 2004 г. бяха затворени 368 бр. предприятия от които временно затворени 271 и постоянно затворени – 97.

През 2004 г. органите на ДВСК в страната са извършили контрол на 1 129 х. т. животински продукти, от тях са преокачествени 1 677 т. – годни за консумация, но неотговарящи на БДС и ТС; унищожени са 664 т. – негодни за човешка консумация.

Извършени са 370 231 проверки в производствени и търговски обекти. За констатираните при тези проверки нарушения на нарушителите са издадени 1 678 наказателни постановления.

За подобряване на контрола, извършван от инспекторите от ДВСК през 2004 г. бяха проведени множество семинари, курсове и практически упражнения по прилагане на системата НАССР, въпроси свързани със състоянието на кланиците, отстраняване и унищожаване на СРМ, по прилагане на Решение 471/2000/ЕС за микробиологичен контрол на хигиената на добива на месо, запознаване с ветеринарното законодателство и др..

Въпреки провежданото обучение все още малък брой инспектори от ДВСК могат да осъществяват контрол, идентичен на контрола, провеждан в страните-членки на ЕС.

Съгласно Националната стратегия за реструктуриране на предприятията в страната, процеса на привеждането им в съответствие с нормативните изисквания, по отношение на сграден фонд и оборудване и въведени системи за самоконтрол ще завърши до края на 2005 г. В тази връзка през цялата година ще продължат да се извършват периодични проверки на всички предприятия в страната за оценка на реструктурирането.

През 2005 г. ще бъдат извършени проверки и категоризиране на всички самостоятелни хладилни бази в страната - 56 бр.

Съгласно новите изисквания на Регламенти 852 и 853/2004 на ЕС на предприятията с малък капацитет, на които не са направени предписания за реструктуриране през 2005 г. ще се изготвят такива от органите на ДВСК. Сроковете за изпълнение на реструктурирането са до края на 2005.

Повечето от предприятията от I категория са одобрени за експорт за ЕС /62бр/, въпреки това обаче, някои от тях са в незадоволително състояние.

От 01.01.2006 г. обектите за добив на месо и обектите за производство на мляно месо и месни заготовки с индустриален капацитет са задължени да прилагат системата HACCP. Общо 68 бр. месодобивни и месопреработвателни предприятия от I-ва и II-ра категория бяха финансирани с по 10 000 лева за разработване на системата. За всички останали предприятия срока за въвеждане на HACCP е до края на 2006 г.

През 2005 г. страната ни ще бъде посетена от 5 мисии на ЕС и то основно във връзка с реструктурирането на предприятията.

През декември 2004 г. и януари 2005 г. се проведеха срещи на експерти от НВМС с подкомитета на ЕС в Брюксел по въпроси, свързани с предоставената ни възможност за гратисен период 2007-2009 г. по отношение показателите Общ брой микроорганизми /ОБМ/ и Общ брой соматични клетки /ОБСК/ на суровото краве мляко. След 2007 г. млекопроизводствените предприятия /МПП/ ще се разделят на три категории:

- I категория – МПП, които ще преработват сурово мляко, отговарящо на изискванията на Регламент 853/2004 г.;
- II категория-МПП, които ще преработват два вида сурово мляко - отговарящо на изискванията на Регламент 853/2004 г и неотговарящо на тези изисквания, като тези предприятия трябва да имат две отделни линии;
- III категория – МПП, които ще преработват сурово мляко не отговарящо на изискванията на Регламент 853/2004 г.

Окончателните списъци на тези предприятия ще бъдат предоставени на ЕС през 2006 г. По аналогичен начин се обособяват три групи ферми.

Във Ветеринарните факултети на Лесотехническия университет, София и Тракийския университет, Стара Загора ще продължат обученията на ветеринарните инспектори по законодателството и новите регламенти на ЕС. Ще продължат обученията на ветеринарните инспектори, съвместно с АМБ по прилагането и одитирането на системата HACCP в месодобивните и месопреработвателните предприятия. В млечния сектор ще се организират и проведат подобни обучения през 2-ро тримесечие на 2005 г.

4.2. Граничен ветеринарномедицински контрол (ГВК)

Националната ветеринарномедицинска служба чрез граничните инспекции за ветеринарномедицински контрол и карантина (ГИВКК) осъществява граничен ветеринарен контрол при внос, износ и транзит на животни, суровини и продукти от животински произход, адитиви, фуражи и фуражни добавки, както и на транспортните средства, в които се превозват тези обекти.

През 2004 г на граничните контролно-пропускателни пунктове са извършени проверки на животни и продукти, в количества, показани в Таблица II.94.

Таблица II.94.

Граничен ветеринарномедицински контрол през 2004 г.

Продукти	Мярка	Внос	Износ	Транзит
Червени и бели меса	тона	127 395	16 542	357 630
Риба и рибни продукти	тона	23 110	3 877	12 482
Мляко и млечни продукти	тона	7 935	30 746	21 388

Живи телета	броя	167	24 000	17 880
Живи агнета и овце	броя	196 550	147 515	558 504
Живи свине	броя	706		
Живи птици	броя	1 508 285		19 788 228

Източник: НВМС

През юли 2004 г. се извърши проверка на експерти на Европейската комисия (Службата по контрол на храните) с цел оценка на граничните ветеринарни инспекционни пунктове (ГИВП) на Република България. Екипът посети пунктовете в Брегово, Калотина, Гюешево и Златарево. Съгласно изготвеният от експертите доклад, България има добър напредък при прилагането на европейското законодателство.

От 28 юли до 3 август 2004 г. втори екип от европейски експерти извърши проверка с цел оценка на напредъка в прилагането на европейското законодателство и развитието на граничните инспекционни ветеринарни пунктове. Екипът посети инспекционните пунктове на пристанище Варна Запад; пристанище Бургас и Капитан Андреево.

През м. септември 2004 г. се проведе последваща мисия на експерти от Службата по храните и ветеринарните въпроси (FVO). Проверката обхващаше ГИВП Капитан Андреево и ГИВП Аерогара София. Заключениета от проверката са, че ГИВП в България към момента не отговарят на изискванията на ЕС, с изключение на този в Капитан Андреево.

4.3. Контрол на ветеринарномедицински продукти (ВМП)

Контролната дейност на производството, търговията и употребата на ВМП се осъществява от служители на ГУ на НВМС, съвместно с Института за контрол на ветеринарните препарати /ИКВП/.

През 2004 г. и първото шестмесечие на 2005 г. са издадени 56 бр. разрешителни за производство на ВМП, 18 бр. разрешителни за търговия с ВМП, 42 бр. разрешителни за откриване на ветеринарномедицински аптеки, издадени са 359 удостоверения за внос/износ на ВМП

4.4. Фитосанитарен контрол

Основната задача на направлението Фитосанитарен контрол е опазване на страната от проникването и разпространението на карантинни вредители по земеделските култури и горски видове.

През отчетната, 2004 г. и първото шестмесечие на 2005 г. основната задача бе практическото изпълнение на въведените във фитосанитарното ни законодателство норми на директивите на ЕС.

Във връзка с прилагането на измененията и допълненията на Наредба № 1, с цел улесняване на фирмите вносители и подобряване на контрола от страна на Регионалните служби за растителна защита, Удостоверенията за внос на растения и растителни продукти подлежащи на фитосанитарен контрол се издават от всички Регионални служби за растителна защита /РСРЗ/ в страната. През 2004 г. общо за страната са издадени 6846 бр. удостоверения за внос.

В съответствие с хармонизираното с ЕС законодателство и съгласно изискванията на Директива 2000/29 на ЕС, продължава издаването на фитосанитарни паспорти, за движение на растения и растителни продукти в страната, местно производство и от внос. Този документът, гарантира, че стоката е под контрола на фитосанитарните органи и е чиста от карантинни вредители. Всички стоки, подлежащи на фитосанитарен контрол, в страните членки на ЕС се предвиждат в рамките на съюза единствено и само с фитосанитарен паспорт. През 2004 година в

страната са издадени 12 199 бр. фитосанитарни паспорта за движение на стоки от внос в страната и 7 890 бр. фитосанитарни паспорта за стоки местно производство.

През периода януари-юни 2005 г. бяха проведени две мисии на Европейската комисия, Главна Дирекция за здраве и Защита на потребителите. Първата във връзка с проверка на напредъка постигнат в областта на контрола на растително здраве в подготовката за присъединяването на страната към ЕС и втора допълнителна FVO инспекционна мисия за да оцени напредъка извършен относно потвърждаването на свободата от пръстеновидно гниене по картофите. Вследствие добрите резултати постигнати от проверките предстои официалното обявяване на страната за защитена зона от тази болест. За същия този период в страната са издадени 8675 бр. фитосанитарни паспорта за движение на стоки от растителен произход.

Внос

Контрол при вноса на растения и растителни продукти в страната

Фитосанитарният контрол се провежда на 28 гранични контролно-пропускателни пунктове/ГКПП/, утвърдени от министъра на земеделието и горите за внос, износ и транзит на стоки от растителен произход, от 14 Регионални служби за растителна защита /РСРЗ/ и 13 звена разположени на цялата територия на страната.

През 2004 г. е регистриран внос на 702,7 хил. тона растителни продукти, при 642,5 хил. тона за предходната година. Основна причина за нарастването /с около 60 хил. тона/ е големият внос на зърно в началото на 2004 г., като и разрешеният безмитен внос на брашно.

През периода януари-юни на 2005 г. са внесени 300,9 хил. тона растителни продукти – с 239 хил. тона по-малко спрямо същия период на 2004 г., което се дължи основно на добрата реколта от зърно през 2004 г., наблюдава значително увеличение на вноса на посадъчен материал /овощен и лозов/.

Транзит

Транзитни товари с растения и растителни продукти на ГКПП

На ГКПП през 2004 г. фитосанитарните инспектори са извършили контрол на 37,9 хиляди транзитнопреминаващи превозни средства, натоварени със стоки от растителен произход, а през първото полугодие на 2005 г. – на 19,5 хиляди транзитнопреминаващи превозни средства

Износ

Фитосанитарен контрол при износ от страната

С влизането в сила на изменение и допълнение на Наредба №1 за фитосанитарен контрол, контрола при износ на растения и растителни продукти от страната се осъществява единствено от РСРЗ, при издаване на фитосанитарните сертификати.

През 2004 г. са издадени 58 230 бр. фитосанитарни сертификати за износ на растения и растителни продукти от страната, което е с 6 000 бр. повече от издадените през 2003 г. През отчетната 2004 г. няма върнати или нотифицирани стоки за износ поради фитосанитарни съображения.

През периода януари-юни на 2005 г. са издадени 29 567 бр. фитосанитарни сертификати за износ на растения и растителни продукти от страната, което е с 6 413 бр. повече от издадените през същия период на 2004 г.

4.4 Фитосанитарен контрол при производството на територията на страната

На основание на Наредба №1 за фитосанитарен контрол всички производители на посевен и посадъчен материал, оранжерии, складове, тържища са длъжни да се регистрират в официалния регистър на съответните РСРЗ, в района на които е тяхното производство.

4.5. Контрол на зърно, зърнени продукти и фуражи

4.5.1. Лицензиране и контрол на публични складове и зърнохранилища

В края на месец декември 2004 г. лицензираните и регистрирани обекти за съхранение на зърно достигнаха:

- Публични складове за зърно - 47 броя с общ капацитет 493 770 тона.
- Зърнохранилища - 129 броя с общ капацитет 1 003 273 тона.

През 2004 г. броят на публичните складове се запазва на 47, като капацитетът отбелязва увеличение с 28 750 тона в сравнение с 2003 г. Общо през последните три години капацитетът на публичните складове за зърно е в пределите на 465 - 493 хил. тона.

През 2004 г. броят на зърнохранилищата отбелязва намаление с 14, като регистрираният капацитет от 1 003 273 се запазва на нивото на 2003 г. (намалението е само с 177 тона). Общо през последните три години капацитетът на зърнохранилищата се е стабилизирал на 900 - 1 000 хил. тона.

Лицензираните публични складове и регистрираните зърнохранилища за целия период на действие на Закона за съхранение и търговия със зърно от 1999 до 2004 г., са представени в (Таблица II.95.).

Таблица II.95.

Брой и капацитет на лицензираните и регистрираните обекти по години

Година	Публични складове за зърно		Зърнохранилища	
	Брой	Лицензиран капацитет тона	Брой	Регистриран капацитет тона
1999	5	98 100	76	551 600
2000	21	238 595	105	819 555
2001	36	417 385	115	854 425
2002	42	479 185	121	913 000
2003	47	465 020	143	1 003 450
2004	47	493 770	129	1 003 273

Източник: НСЗФ

През 2004 г. са прекратени лицензиите на 9 броя публични склада и на 14 броя зърнохранилища.

В Северна България са разположени 90% от публичните складове за зърно и само 10% са в южната част на страната. Много добро е покритието с публични складове на североизточния район, където са съсредоточени половината от общия брой на складовете - 23.

Зърнохранилищата са разположени териториално сравнително по-равномерно. В северна България са 64% от общия брой на зърнохранилищата, а в южна 36%.

Общо в северна България са концентрирани 72% от лицензираните и регистрираните вместимости за съхранение на зърно, а в южна България 28%.

С изменението на Закона за съхранение и търговия със зърно от 2003 г. започна ежегодна пререгистрация на търговците на зърно в НСЗФ. За периода 1998 - 2003 година регистъра на търговците на зърно отбелязваше с натрупване 4 371 броя значителна част, от които не действаха. През 2004 г. техният брой е 1 267. Въведената ежегодна пререгистрация на търговците на зърно актуализира броя на търговците на зърно в страната.

През 2004 г. са осъществени 29 броя първоначални проверки, въз основа на които са издадени 9 нови лицензии за публични складове и 20 нови регистрации за зърнохранилища.

През 2004 г. интензивност отбелязват периодичните проверки на лицензираните и регистрираните обекти, които възлизат на 526 броя, което спрямо общия брой на обектите означава средно по три проверки.

Резултатите показват, че с малки изключения зърното се съхранява добре и измерените количества отговарят на количествата по документация с несъществени отклонения.

Специалните проверки на публични складове за зърно и зърнохранилища са по искане на влогодатели, ищец по гражданско дело, териториална данъчна дирекция - София област и на депутати.

Сертификатите за съответствие на зърно и зърнени продукти при внос и износ са въведени с изменението на Закона за съхранение и търговия със зърно от юли 2003 г. През 2004 г. те са 4 627 броя за общо 1 688 822 тона . От всички зърнени култури преобладава пшеницата.

Таблица II.96.

Количества зърно, проверени за съответствие

Година	Количество, тона, в т. ч.	
	Внос	Износ
2003	182 761	827 941
2004	347 467	1 341 355

Източник: НСЗФ

Контролът за съответствие на зърнените продукти се осъществява от 2004 г. след подготовката на нормативната уредба (Наредба 39 / 15. 09. 2003 г.) и техническа и организационна подготовка.

Извършени са общо 313 проверки за съответствие на зърнени продукти на 219 мелнични предприятия. Изследвани са общо 515 бр. партии възлизащи на 19 982 тона зърнени продукти, като от тях най – голям относителен дял заема брашното – 19 885 тона. Изследвани са и незначителни количества ориз и пшеничен грис. За 16 947 тона (84,81%) са издадени сертификати за съответствие. За останалите 3 036 (15,19%) тона са съставени констативни протоколи с препоръки за отстраняване на несъответствието или претикетиране.

Въпреки, че контролът за съответствието на зърнените продукти се извършва за първа година обектите в страната са проверени средно един път и половина и установените проблеми със съответствието на брашното са отстранени. Липсата на наказателни разпоредби относно несъответствието на зърнените продукти затруднява контрола и снижава ефективността му. Този проблем ще се отстрани с извършените през 2005 г. промени в Закона за съхранение и търговия със зърно.

Извършен бе контрол на декларираните обстоятелства от страна на участниците в борсовите сесии за закупуване и преработка на пшеница от Държавна агенция “Държавен резерв и военновременни запаси”. Извършена бе проверка на мелниците спечелили търгове за преработка на закупеното зърно по предназначение. Проверени бяха 105 броя мелници. Констатира се, че мелниците преработват закупената пшеница в брашно, с изключение на четири фирми, които бяха препродали количества и съответно бяха изключени от участие на следващите борсови сесии.

4.5.2. Контрол на качеството на зърното

В периода на жътвената кампания бяха взети 1 145 броя проби от 1 177 232 тона от зърнопроизводителните райони в страната, които представляват 30% извадка от произведена пшеница и формират представителността на извършеното окачествяване.

Окачествяването се извърши по основните показатели на БДС и БДС ISO, които определят потребителната и търговската стойности на пшеницата.

Таблица II.97.**Разпределение на пшеницата по групи**

Групи	I	II	II б	III
1998	3,0 %	24,0%	41,0%	32,0%
1999	0	8,5%	30,0%	61,5%
2000	3,4 %	9,5 %	34,3 %	52,8 %
2001	1,1 %	7,6 %	33,9 %	57,4 %
2002	1,2 %	5,4 %	29,5 %	63,9 %
2003	7,8 %	13,6%	35,3%	43,3%
2004	0,6%	5,3%	23,9%	70,2%

Източник: НСЗФ

Преобладава зърното от трета група. Сравнителният преглед на данните по години показва, че качеството на реколтата е сравнимо с това от 2002 г. Около 35% от пшеницата III-та група е подходяща за преработка в малки мелници и фурни или общо около 65% от пшеницата реколта 2004 е с качество, удовлетворяващо изискванията на зърнопреработващия отрасъл, с което се обезпечава качествена суровина за отрасъла.

Резултатите за качеството на пшеничното зърно по групи е посочено в (Таблица II.97.)

Пшеницата от реколта 2004 отбелязва по-добро качество в Южна България, където разпределението по групи е:

- I-ва група: 1,0%;
- II-ра група: 8,8%;
- IIб група: 43,0 % и
- III група: 47,2 %.

За южната част на страната пшеницата от трета група е под 50%.

В редица области - Пловдив, Хасково, Сливен, Ямбол, Стара Загора зърното от трета група не надхвърля 45%, като само за Бургас и Пазарджик достига съответно 59% и 77,5%.

Северна България градирането по качествени групи е следното:

- I-ва група: 0,5 %;
- II-ра група: 3,8 %;
- IIб група: 11,6% и
- III група: 79,4%.

Количеството на пшеница от I, II и II б групи в сравнение с това в южна България е от 20 до 60%. Най-добро е качеството на пшеницата в областите Шумен, Търговище, ВеликоТърново и Добрич.

Зърното от пшеница реколта 2004 е с качество удовлетворяващо технологичните изисквания на зърнопреработващите предприятия.

4.5.3. Контрол на фуражите

Главна дирекция "Контрол на фуражите" в съответствие с изискванията на Закона за фуражите поддържа два Регистъра.

Към 31.12.2004 г. в Регистъра на физическите и юридическите лица, произвеждащи и/или търгуващи с продукти или вещества, предназначени за храна на животните, са вписани 1220 лица. Поради преустановяване на дейност са заличени 30 юридически и физически лица. Издадени са 214 удостоверения на лицата, упражняващи дейност на регистрационен режим.

За същия период в Регистъра на одобрените лица, които произвеждат и търгуват с продукти и вещества, представляващи опасност за здравето на хората и животните, са вписани 44 лица.

Контролът през изтеклата 2004 г. е упражняван съгласно Плана за провеждане на проверки и вземане на проби за 2004 г. Извършени са 766 проверки и са взети 454 проби с общо 1123 анализа. Съставени са 21 акта за установяване на административно нарушение. Контролът е извършен в следните направления:

- Контрол на производители и търговци, недекларирали дейност по Закона за фуражите
- Контрол за спазване изискванията за обращение на фуражните суровини
- Контрол за спазване изискванията за търговия с комбинирани фуражи
- Контрол на фуражни суровини и комбинирани фуражи от внос и износ
- Контрол за спазване на минималните условия за регистрация и одобрение на производители и търговци на храни за животните
- Проверки по жалби и сигнали.

4.6. Контрол на качеството на пресните плодове и зеленчуци

През 2004 г. контролът за съответствие на обявеното качество с изискванията за качество на пресни плодове и зеленчуци продължи да се извършва въз основа на разпоредбите на Наредба № 9 от 26 март 2002 г. на МЗГ, изменена и допълнена в края на 2004 г.

През 2004 г. беше изграден административният капацитет в областта на контрола на качеството, като негово укрепване продължава и през 2005 г. Понастоящем 36 регионални инспектори извършват проверки за съответствие на вътрешния пазар, при износ или внос. Проверките на вътрешния пазар обхващаха основно стокови тържища и големи супермаркети. Значителна част от тези проверки е била с цел запознаване на производителите и търговците с изискванията на наредбата, в т.ч. с изискванията за окачествяване, опаковане, маркиране и етикетиране на продукцията съгласно действащите в страната ни изисквания за качество. През 2004 г. са издадени общо 414 сертификата (244 сертификата за съответствие на плодове и зеленчуци, предназначени за прясна консумация и 170 сертификата за плодове и зеленчуци, предназначени за преработка). Само през първото полугодие на 2005 г. са издадени общо 319 сертификата, от които над 61% са за пресни плодове и зеленчуци, предназначени за износ, както и 1 констативен протокол при внос на некачествена продукция.

През 2004 г. продължи събирането на информация за производители и търговци на пресни плодове и зеленчуци и актуализирането на вече събраната информация. Към 31 декември 2004 г. е събрана информация за 2932 производители и търговци, която се съхранява на файлове. Тази информация предстои през 2005 г. да бъде включена в създаващата се база данни на търговци на пресни плодове и зеленчуци.

4.7. Контрол на земеделска и горска техника

За периода 1999 – 2004 г. се наблюдава тенденция на увеличаване на процента на регистрирана техника, а оттам и на процента на земеделска и горска техника, преминала на технически прегледи. През последните години вследствие на отпуснати кредити от ДФ “Земеделие” и програма САПАРД се закупи нова техника, но все още броят ѝ е твърде малък. Съотношението между общия брой на регистрирана и преминала годишен преглед техника за 2004 г., както и възрастовото съотношение са показани на (Таблица II.98.)

Таблица II.98.

Регистрирана земеделска и горска техника и извършени годишни технически прегледи през 2004 г.

(брой)

Вид машини	Регистрирана земеделска и горска техника	Техника, преминала през годишни технически прегледи	Възраст на техниката		
			до 7 години	от 8 до 10 г.	над 10 години
1	2	3	4	5	6
ГРУПА А					

Верижни трактори	2 354	1 273	26	14	2 314
Колесни трактори	26 899	24 590	2297	1067	23 535
Самоходни шасита	1 127	907	17	14	1 096
Друга самоходна техника	1 159	1 054	122	53	984
Тракторни ремаркета :	15 352	9 268	61	365	14 926
в т. ч. с общо предназначение	12 499	9 200	43	254	12 202
със спец. предназначение	2 853	68	18	111	2 724
Горска техника	676	470	4	27	645
ГРУПА Б					
Зърнокомбайни	7 983	6 489	825	343	6 815
Самоходни силажкомбайни	464	330	5	2	457
Други самоходни машини	1 096	732	23	15	1 058
ГРУПА В					
Машини за сеитба и садене	12 261	8 062	1 640	636	9 985
Машини за торене и раст.защита	4 661	3 662	759	327	3 575
Фуражоприбиращи	7 848	4 943	1 070	294	6 484
Почвообработващи	43 786	29 311	3 874	2 203	37 709
Сушилни и други	332	190	35	12	285
Зърно- и семепочистващи	1 948	1 287	81	40	1827
Машини за поливане	722	396	87	22	613
Горска техника	434	427	79	19	336

Източник: КТИ

Контролът при извършване на регистрации и технически прегледи на земеделска и горска техника продължава да установява идентични проблеми от миналите години – висок процент остаряла и амортизирана техника в селското стопанство: около 85% от колесните и около 98% от верижните трактори. Този физически и морално остарял машинен парк усложнява и забавя извършването на идентификацията и техническите прегледи на машините, което води до невъзможност да се обхванат с прегледи всички машини в страната.

Основните цели при осъществяване на превантивен контрол при работа със земеделска и горска техника са в следните направления:

- предотвратяване на аварии и човешки жертви;
- намаляване на експлоатационните разходи;
- намаляване на разходите за пускане в употреба след продължително съхраняване на техниката;
- предотвратяване на екологическо замърсяване на околната среда при работа със земеделска и горска техника;
- намаляване на загубите на продукция.

През 2004 г. в страната са регистрирани 59 учебни форми. От влизането в сила на Наредба № 5 от 2000 г. на министъра на земеделието и горите за придобиване и отнемане на правоспособност за работа със земеделска техника до края на 2004 г. са подменени или издадени 21 831 бр. свидетелства, като за 2004 г. техният брой е 2721.

През 2004 г. завърши подготовката на последната група нормативни актове, които въвеждат изискванията за типово одобрение на колесни трактори, системи и компоненти за тях, както и за типово одобрение на двигатели, предназначени за или инсталирани в извънпътна техника.

Съгласно обнародваните през 2003 и 2004 г. наредби за типово одобрение, считано от 1 януари 2005 г., Контролно-техническата инспекция е администрацията, която извършва контрол на пазара на колесни трактори, системи и компоненти за тях и следи за наличие на сертификат за одобрение на типа и сертификат за съответствие с одобрения тип, който да притежава всяка

техника. За обучение на служителите по прилагане на нововъведените европейски изисквания през 2004 г. стартира проект по програма Phare (Project No. Phare BG 0205.02.11) "Изграждане на административния капацитет на КТИ - въвеждане на система за пазарен контрол на колесни трактори с типово одобрение".

5. Наука и образование

5.1. Научноизследователска дейност

Разширяването на приложението на проектното конкурсно начало за организация на научноизследователската и приложна дейност е основната задача, поставена в двата основополагащи документа – Стратегия за развитие на науката в аграрния сектор и Програма за развитие на Националния център, приети от Националния център за аграрни науки и утвърдени от Министерство на земеделието и горите. За първи път от годините на промени, Министерство на земеделието и горите определи 18 програми за разработване на интегрирани научни проекти и прие механизъм за възлагане на държавна поръчка.

Приети са следните програми:

- Събиране, проучване, съхранение и управление на растителните генетични ресурси на страната;
- Подобряване на сортовия състав на основните за страната земеделски култури по отношение на добива, екологичната пластичност и качеството на продукцията;
- Удължаване периода за снабдяване на вътрешния пазар с пресни плодове и зеленчуци;
- Производство и контрол на качествени предбазисни и базисни семена и посадъчен материал;
- Комплексна екологическа и икономическа оценка на почвените ресурси и нови технологии за увеличаване продуктивността на почвата;
- Проблеми свързани с устойчивостта и толерантността на основни култури към водния дефицит и екстремни температурни въздействия на средата;
- Технологии за биологично (органично, екологично) производство на растителна и животинска продукция;
- Оптимизиране на техниките и технологиите за напояване в условията на воден дефицит;
- Оценка на селскостопанското производство като потребител и производител на енергия;
- Управление на риска от замърсяване на растителната продукция и елементите на екосистемите с пестициди, техногенни замърсители и нитрати при съвременните технологии на производство;
- Разработване на интегрирани системи за растителна защита като основа за производство на безопасни храни и опазване на екосистемите;
- Системи за съхранение на националния генофонд и усъвършенстване на развъжданите популации селскостопански животни;
- Оптимално използване на фуражите за повишаване продуктивността от животновъдството;
- Нови методи и технологии за екологосъобразно, ресурсоспестяващо производство и съхранение на качествени и безопасни храни, напитки и биопроductи на растителна и животинска основа;
- Интегриране на производството и преработката на растителна и животинска продукция в земеделието за разработване на нови промишлени технологии за качествена продукция;
- Оценка на агроекологичния потенциал на земеделските райони и диверсификация на земеделското производство;
- Развитие на организационно-стопанските единици и тяхното усъвършенстване;
- Социално-икономически проблеми на развитието на селските райони.

Основното, върху което се акцентира за изпълнение на научните програми, е осъществяване на интегрирани проекти с ясно формулирани научни и технологични цели. За

конкурсна сесия 2004 г. се постави изискването всеки интегриран проект да бъде насочен към повишаване конкурентноспособността на земеделския отрасъл; насочване на технологичните трансфери от научните изследвания към практиката; въвеждане на съвременни критерии за оценка на научните изследвания; сближаване на научните програми в областта на земеделието с програмните на страните членки на ЕС и развитие на международното сътрудничество.

През 2004 г. научно-изследователската дейност в постоянните научни звена на НЦАН се осъществява по 255 проекта финансирани от НЦАН, 48 договора с фонд "Научни изследвания" към МОН, 43 договора с други ведомства и организации и 153 договора по международно и двустранно сътрудничество.

Направления на научноизследователската дейност са следните:

- Селекционните и биотехнологични изследвания в растениевъдството.
- Почвознание и опазване на околната среда.
- В областта на мелиорациите и механизацията.
- Селекционните и биотехнологични изследвания в животновъдството.
- В областта на криобиологията и хранителните технологии.
- Аграрна икономика.

Издателска дейност

Създаденият в НЦАН Издателски съвет с цел регламентиране на издателската и печатна дейност, извършвана от НЦАН, през 2004 г. организира и контролира целия процес по издаването на научните списания. Като резултат, в рамките на текущата година са издадени планираните броеве на научните списания, подготвени бяха материали за издаване на сборник "Научни трудове на НЦАН", като том I "Технологии за устойчиво развитие на земеделието" излезе от печат. Отпечатани бяха и други печатни издания за пропагандиране на резултатите от научно-изследователската и научно-приложната дейност – "Програма за развитие на земеделието в Северозападна България за 2003 – 2006 г." "Програма за развитие на алтернативно земеделие в Родопите", "Състояние и тенденции в развитието на кадровия потенциал в НЦАН" и др. материали.

Център за наuchнотехническа информация /ЦНТИ/

През годината продължи участието в престижния международен проект "eIFL – Direct", чрез който се използва електронна база-данни, обслужваща всички подразделения на НЦАН. Осъществено бе коопериране чрез договор с Българския Информационен Консорциум (БИК), с което ЦСБ, респективно ЦНТИ, се включи в електронната система Ebsco Publishing с използване на пълнотекстови списания, книги и брошури. Указания за това бяха предоставени на всички ПНЗ на НЦАН.

Във връзка с въвеждане на европейските стандарти в библиотечната дейност на ЦНТИ, започна прилагането на международния единен стандарт за актуализиране на материалите "MARC FORMAT", който интензифицира тази специфична дейност.

През отчетния период започна изграждане на системата "IDI" за пренос на база-данни по направления. Създадена бе нова функционална единица - е LIB INFO с търсене под WINDOWS.

Във връзка с осигуряване на заемна и друга междубиблиотечна дейност са осъществени контакти по книгообмена с 49 страни в света.

Тенденцията е на базата на установени и нови практики (основно AGRIS) да бъде развита национална БД за агроинформация, ползваща INTERNET технологии.

С решение на УС на НЦАН е създаден Център за професионално обучение към ЦУ на НЦАН. Лицензията беше получена и включва 31 специалности от всички сфери на аграрната наука и практика

Проведени са 13 курса, спрямо 11 броя през учебната 2003 г. Броят на обучените е 158.

Квалификационна структура на кадровия научен потенциал

В Националния център за аграрни науки към 31 декември 2004 работят 758 научни сътрудника: от тях : 2 - академична, 50 – ст.н.с. I ст., 371 - ст.н.с. II ст., 231- н.с. I ст., 53-н.с. II ст. и 51 - н.с. III ст.

Броят на научните сътрудници спрямо 2003 г. е намалял с около 3 %, което се дължи на пенсиониране на 25 научни работници и 14 напуснали по други причини.

След проведени конкурси и успешно класиране в ПНЗ са избрани и назначени 17 научни работници, т.е. от освободените места не са заети напълно, а само около 40 %.

Основни тенденции:

- Броят на учените в системата на НЦАН продължава да намалява;
- Анализът показва, че през следващите три години, броят на научните работници ще се редуцира със 100 броя поради пенсиониране;
- В сравнение с предходната година броят на хабилитираните се учени, както и на придобилите образователна и научна степен “доктор” е по-малък.
- Съотношението между броя на хабилитираните научни работници и нехабилитирани за НЦАН е 1,42. Това в момента не би могло да се оценява отрицателно, поради това че по-високата квалификация на учените е предпоставка за изпълнение на по-трудни и отговорни научни проекти и задачи. В групата на нехабилитираните учени за съжаление има голяма част с възраст над 40 години, което говори за забавяне в научното израстване.
- Броят на младите научни работници, макар че се увеличава през последните години, все още не е висок. На възраст до 35 години са 14 % от учените.
- Повече от 50 % от научния потенциал в ПНЗ е на възраст над 50 години.
- По-голяма част от учените притежават образователната и научна степен “доктор” съответно 515, доктори на науките са 40 и без научна степен са 203 броя, което е около 25 % от научните работници;
- Една част от групата на н. с. III - I ст. е преминала в група с по-висока квалификация, но може да се каже, че този брой не е компенсиран чрез постъпване на млади учени.

Ръководството на НЦАН предприема различни мерки за подобряване квалификационната структура на научния потенциал в т.ч. разкриване на конкурси за хабилитиране и за млади научни работници. Като резултат през годината в различните звена са разрешени общо 46 конкурса, от които 2 конкурса за ст.н.с. I ст., 25 за ст. II ст. и за научни сътрудници III-I ст. – 19 броя.

Ново научно звание са получили - съответно ст.н.с. I ст. - 2-ма научни сътрудника, ст.н.с. II ст. - 18; и 20 научни сътрудника са пре-степенувани.

Образователна и научна степен “доктор” са придобили 10 учени, а придобили научната степен “доктор на науките” – няма.

В институтите на НЦАН се обучават 189 докторанта, от които в редовна форма – 89, задочна - 37 и самостоятелна подготовка – 63 броя.

За учебната 2003/2004 г. са обявени общо 49 докторантури: 41 – редовна форма на обучение и 8 за задочна по 19 научни специалности. Следва да се отбележи, че малка част (по-малко от 50 %) от обявените места за докторанти се усвояват. Научната работа не е достатъчно привлекателна за младите хора, в резултат на това се явяват кандидати, които не могат да покрият изискванията и не се класират;

Общият брой на акредитираните научни специалности за НЦАН е 34 за 13 института.

Общият брой на научните публикации през 2004 г. е 1413. Делът на публикациите в международни издания е 29,16 % от общия брой, което е с около 5 % по-малко от предходната година. Средният брой научни публикации на един научен сътрудник от НЦАН е 1,86 броя.

5.2. Образование

През учебната 2004/2005 г. в професионалните училища към МЗГ, които са 98 на брой, се обучават 32 776 ученици.

Професионалните гимназии са профилирани в следните направления:

1. Селско стопанство – 72 училища
2. Горско стопанство и дървообработване – 14 училища
3. Хранително-вкусови технологии – 12 училища

При разкриването на нови специалности, все повече се акцентира на икономическата и демографска специфика на региона, потребностите на пазара на труда и желанието на учениците.

По предложение на училищата се разкриха нови специалности като:

- Селски туризъм
- Икономист-мениджър в селското стопанство
- Организатор на малко предприятие
- Парково строителство
- Озеленяване
- Цветарство

Модернизирането на аграрното образование и обучение се основава върху актуализиране на нормативната база, съгласно която функционира както националната, така и отрасловата система на професионално образование и обучение. В тази връзка бяха изготвени предложения на МЗГ за изменения и допълнения на Закона за народната просвета и правилника за неговото прилагане, Закона за професионално образование и обучение, Закона за степента на образование, общообразователния минимум и учебния план. При формулиране на промените се е изхождало от убеждението за умерено и постъпателно увеличаване правомощията на МЗГ като финансиращ орган на държавните училища, съгласно бюджетната рамка.

До момента, съгласувани от министъра на земеделието и горите и влезли в сила са държавните образователни изисквания за професиите: „Лесовъд“, „Хотелиер“, „Фермер“, „Технолог на производството и обслужването в заведенията за обществено хранене“, „Оператор в хранително-вкусовата промишленост“, „Оператор в дървообработването“, „Хлебар-сладкар“, „Дърводелец“, „Готвач“, „Мебелист“, „Дограмаджия“. В процес на разработка и предстоящо публикуване в Държавен вестник, са ДООИ за придобиване на квалификация по професиите: „Озеленител“-за придобиване на I и II степен на професионална квалификация, „Техник-озеленител“, „Техник-лесовъд“, „Монтьор на горска техника“ и „Ветеринарен техник“. Повечето от работните групи за изготвяне на ДООИ включваха и включват към момента, учители по професионална подготовка от държавните училища към МЗГ

През 2005 г. за първи път се проведеха държавни квалификационни изпити. Те се осъществяват по национални изпитни програми в съответствие с държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по съответната професия. Нов момент при определяне състава на изпитните комисии е включването в тях на представители на работодателите. Така на практика е осигурена законова възможност реалните потребители на кадри от нашите държавни училища да бъдат плътно на изхода на обучаващата институция и да получат пряка информация за качеството на овладените знания, умения и компетенции.

От влизане в сила на Наредба № 8 (12.03.2004г) за реда и условията за придобиване и отнемане на правоспособност за работа със земеделска и горска техника са разкрити 72 учебни форми (обучаващи организации). От тях, 57 броя са държавни училища към МЗГ, а 15 бр. са физически и юридически лица извън структурата на МЗГ. Министърът на земеделието и горите е

издал 128 разрешителни, които дават право да се извършва теоретично и практическо обучение. Броят на издадените разрешителни, е по-голям от общия брой на обучаващите организации, защото повечето от тях притежават разрешително за повече от една категория правоспособност. Издадените разрешителни обхващат следните категории: Твк - 60 бр., Твк-З – 47 бр., Твк-М – 2 бр., за моторни триони и хресторези – 18 бр., за гатер-банцизи – 1 бр., за електрокари и мотокари – 2 бр.

Националната стратегия за продължаващо професионално обучение за периода 2005-2010г., фокусира своята цел върху осигуряване на подходящо образование и професионално обучение за подобряване на пригодността за заетост на работната сила.

В държавните училища са проведени повече от 50 бр. курсове за професионална подготовка по програмите на Министерството на образованието и науката за продължаващо професионално образование и обучение.

Стартираха дейностите по разработването на тръжни досиета за провеждане на първата група от курсове по прилагане на мярка 3.1.(09) „Подобряване на професионалното образование и обучение” от НПРЗСР.

Всички въпроси касаещи Мярка 09 са представени на сайта на МЗГ в частта САПАРД/Професионално обучение. За участие в курс по мярката могат да кандидатстват физически лица, които са регистрирани земеделски производители или регистрирани тютюнопроизводители, или собственици или ползватели на гори, или наети по трудово правоотношение в стопанството на регистрирани земеделски производители.

До края на първото тримесечие на 2005 г. в МЗГ са постъпили одобрени от ДФ „Земеделие” – Агенция „САПАРД”, заявки от над 400 земеделски производители. Сформирани са 19 курса разпределени както следва: 1 курс в сектор „Мляко и млекопроизводство”; 1 курс в сектор „Животновъдство”; 1 курс сектор „Пчеларство”; 1 курс в сектор „Растениевъдство”; 5 курса в сектор „Трайни насаждения – овощни градини, лозя и ягодоплодни”; 3 курса в сектор „Отглеждане на зеленчуци, цветя, етерично - маслени култури, зърнени и маслодайни култури, многогодишни лечебни растения, висококачествени сортове тютюн и памук”; 6 курса по тема „Придобиване на професионална квалификация „пчелар – проверител” съгласно чл. 36. ал.1 от Закона за пчеларството;

Общият брой на включените в курсове земеделски производители, в подготвената тръжна документация от МЗГ до края на първото полугодие на 2005 г. е 288. Поради необходимостта от спазване на процедурите от Практическо ръководство за възложителите за провеждане на тръжни процедури по Програма САПАРД в Република България и специалните срокове при оценка и избор на обучаващи институции, обучението ще се реализира през 2006 г. Курсовете по мярка 09 са средносрочни - 30 учебни часа или дългосрочни - 150 учебни часа. Обучението се провежда в бази на обучаващата институция спечелила съответния търг.

През 2005 г. завършва проект, финансиран от ЕС, на тема „Нови методи и технологии в обучението на ученици от земеделските училища”. Той се изпълнява от дирекция „Наука и образование”, учители от 13 избрани училища по професиите „Растениевъдство”, „Животновъдство” и „Аграрна икономика”, съвместно с преподаватели от Земеделския колеж в гр. Пловдив. Партньори са професори от Университет „Аристотел” – гр. Солун, Гърция и Международен център за обучение в гр. Торино, Италия.

По международни проекти и програми „ФАР”, „Леонардо да Винчи” и „Коменски” работят 11 училища. Двустранно партньорство с училища от Германия, Франция, Италия, Русия и Турция са осъществили 10 училища.

Над 20 училища работят по програми и проекти на Министерство на труда и социалната политика.

Проведе се и традиционната Национална изложба-базар на изделия от професионално направление „Горско стопанство, дървообработване и вътрешна архитектура”. Със съдействието на МЗГ училищата участваха със самостоятелен щанд на Пловдивския пролетен панаир.

5.3. Научно обслужване и консултации

5.3.1. Национален център за аграрни науки

В условията на ограничени финансови средства НЦАН чрез своите научни звена положи много усилия да подпомогне българското земеделие за постигане на по-добри резултати. В този аспект се налагаше да се следват промените в условията на производството и пазарите, както и финансово-икономическо обосноваване за необходимост от получаване на целеви субсидии и кредити.

Звената на НЦАН предложиха и осигуриха на земеделските производители висококачествени научни продукти и технологични решения в следните основни направления:

- осигуряване на селскостопанските производители със суперелитен и елитен посевен и посадъчен материал, племенни животни и разплоден материал;
- нови технологии за отглеждане на земеделските култури и животни, различни рецептури за хранителни продукти и комбинирани фуражи в условията на частно земеделие и малки ферми;
- цялостно лабораторно обслужване за анализ на почвени, растителни и животински продукти със съответни препоръки;
- повишаване на квалификацията и уменията на селскостопанските производители;
- пропагандиране и внедряване на ефективните научни продукти и решения;
- предоставяне на консултации по въпроси на съвременното земеделие, ветеринарната дисциплина и хранителната промишленост;
- изграждане на ефективна информационна система за научно обслужване.

В търсене на начини и средства за по-бърз и ефективен трансфер на научните постижения институтите и станциите продължиха „откритите дни“ за представяне и демонстрация на съвременните постижения. През 2004 г. се намали броят им спрямо предходните години и бяха 63, но подобрена бе организацията по подготовката и провеждането им. Наред с демонстрацията на новостите се установяваха контакти с производителите, за оказване на научна помощ, сключваха се договори за производство на елитни семена и посадъчен материал, племенни животни, нова техника и др. В Институтите и станциите на НЦАН бяха изградени 104 демонстративно-опитни полета.

През годината бяха сключени от научните институти и регионалните центрове на НЦАН общо 311 договори с фермери, кооперации, сдружения и др. В институтите и станциите бяха проведени курсове за обучение на фермери, специалисти от кооперации, сдружения и фирми с общо 8064 участници.

Проведени бяха 124 научно-практични конференции, семинари, симпозиуми, кръгли маси с 6163 участници, на които се дискутираха проблемни въпроси на съвременното земеделие, ветеринарната медицина, икономиката и маркетинга, финансирането, различни вътрешни и външни фактори, влияещи на производството.

В Международното селскостопанско изложение „АГРА – 2004“, НЦАН взе участие със своите научни звена на площ 314 кв.м. и се представи с най-новите си научни продукти, внедрени в практиката. Изложението е най-голямото и единственото селскостопанско изложение в България, което е член на Международната асоциация на изложбената индустрия UFI от 1995 г. Тринадесетгодишната традиция утвърди проявата като най-големия български форум на постиженията на селското стопанство, като място за делови срещи, презентации и обмен на информация.

На територията на Института по овощарство – Пловдив, за четвърти път беше проведена изложба-базар 2000, получила названието „Мини агра“. В нея взеха участие 14 научни звена и фирми от района. Целта на тази изложба е производителите директно да се информират за възможностите на научните звена, да получат консултации и съвети по различни въпроси на

земеделското производство, да закупят семена, посадъчен материал, торове, препарати и др., както и да сключат договори за продажба на научните продукти.

През стопанската 2004 г., поделенията на НЦАН обработваха около 14 000 ха земя, предоставена от ДПФ, от която на научните звена- 9 300 ха и 4 700 ха под наем или аренда. Най-голям дял заемат зърнено-житните култури - пшеница и ечемик, като повече от 70 % от това производство са семена.

В експерименталните бази на звената се отглеждат около 20 000 броя племенни селскостопански животни, в т.ч. 2100 крави- майки, 100 биволици, 9200 овце-майки, 250 кози, 600 свине-майки, 2500 свине за угодяване, буби, риби, зайци. В поделенията на НЦАН се отглеждат единствените останали аборигенни породи животни от: късорогото родопско говедо; сивото искърско говедо; местното странджанско говедо; каракачанската овца; среднородопската овца; местната карнобатска овца; черноглавата плевенска овца и източно-балканската свиня.

5.3.2. Национална служба за съвети в земеделието

През 2004 г. дейността на Националната служба за съвети в земеделието е насочена към подготовката на сектора за европейските изисквания свързани с организацията на земеделското производство и пазара на земеделска продукция, прилагането на правилни земеделски практики и опазването на околната среда, производството на качествена и безопасна продукция, необходимостта от създаване на групи производители и др., както и към предоставяне на конкретни съвети, консултации и услуги на земеделски производители.

Общата селскостопанска политика на ЕС и организацията на пазара след 2007 г. са основните темите, по които НССЗ обучава своите експерти и активно работи със земеделските производители през 2004 г. Целта е да се укрепи капацитетът на Службата за успешно прилагане на европейските стандарти и механизми в земеделието.

През 2004 г. съветническата дейност на НССЗ, съответства на приоритетите на страната в земеделието и цели подготовка на сектора за изпълнение и прилагане на договореностите по Глава "Земеделие", която беше затворена през 2004 г

Съветническа дейност в областта на растениевъдството

Дейността в сектора е насочена към развитието на селските райони и производство на качествена земеделска продукция.

Зърнопроизводство

През 2004 г. са предоставени съвети и консултации в следните направления: използване на сертифициран и обеззаразен посевен материал, подбор на подходящи сортове и хибриди в съответствие с агроекологичните особености на района, прилагане на балансирано торене и подходяща агротехника, правилен сеитбооборот, ефективна растителна защита и др. Проведени са 61 мероприятия за обучение на зърнопроизводители - семинари, дискусии, открити дни, на които са обсъждани актуални за развитието на сектора теми – "Азотно подхранване на пшеница и ечемик", "Перспективни сортове пшеница", "Сортова характеристика на най-използваните сортове слънчоглед", "Обеззаразяване на семената и качествена сеитба-предпоставка за високи добиви" и др. Със съдействието на НССЗ и фирма "Пионер" са създадени 3 демонстрационни полета за изпитване на различни хибриди царевица в области Враца, Перник и Плевен. В лабораторията на НССЗ са анализирани 2500 почвени проби за основно проучване и за оперативно торене от площи със зърнени култури. На стопаните са предоставени диференцирани норми за торене с азот, фосфор и калий за всяко конкретно поле. Областните служби в Плевен, Русе, Търговище, Ст. Загора, Шумен и Монтана са оказали методологична и практическа помощ в зърнопроизводителни стопанства с обща площ 20 800 хектара и са допринесли за получаване на по-високи добиви с 10 до 25% в сравнение с 2003 г.

Трайни насаждения

В сектор "Трайни насаждения" водеща дейност е подпомагането на земеделските производители за възстановяване на стари и създаване на нови овощни насаждения и лозя. С

прякото съдействие на специалистите от ОССЗ са възстановени 1524 ха овощни и лозя, от които най-много в област Бургас, Варна, Шумен и Ловеч. Особено внимание е отделено на обучението на земеделските производители в сектора по въпросите на задължително почвено проучване преди засаждането, използване на качествен и сертифициран посадъчен материал, прилагане на правилна агротехника и растителна диагностика. Дадени са съвети и консултации свързани с условията и реда за засаждане на нови лозя, както и за презасаждане, присаждане и вкореняване на съществуващите лозови масиви. Оказана е експертна помощ за прилагане на правилните земеделски практики - подбор на подходящи сортове, подложки и схеми на засаждане, прилагане на балансирано торене и подходяща агротехника.

Съвместно с Международния Калиев Институт са проведени 4 семинара по балансирано торене на овощни и лозя в областите Благоевград, Велико Търново, Сливен и Бургас, които са посетени от около 200 земеделски производители. С участието на Областните служби за съвети са организирани демонстрационни дни - на прасковата в Сливен, на черешата в Пловдив и изложение на ягодата в Монтана. В лабораторията са анализирани 3 260 почвени проби, предимно за създаване на нови трайни насаждения, като обследваната площ е два пъти повече, отколкото през 2003 година. Извършвана е и листна диагностика на плододаващи овощни градини и лозя от 26 стопанства и са дадени съвети за подходящо подхранване с макро- и микроелементи и възстановяване на оптималните им съотношения в растенията.

Балансирано торене

Агрохимичното проучване на почви от земеделски стопанства е също важен приоритет на НССЗ. В Аналитична лаборатория са изследвани 6 764 почвени проби от цялата страна и различни почвени различия. Направени 39 743 аналитични определения, с 30% повече от 2003 година. Съдържанията на минерален азот и усвоимите фосфор и калий се извършват задължително на всички проби и се предоставят съвети за балансирано торене съобразени с почвите в стопанството, културата и заявените добиви. Данните от анализите показват, че около половината от проучената площ е със слаба фосфорна запасеност, с което се потвърждава тенденцията от предходните години. По отношение на калиевата запасеност продължава тенденцията на увеличаване на слабо запасените площи. Продължават да преобладават площите със силно нарушено съотношение на хранителните елементи, но има и стопанства, на които лабораторията е извършила повторно проучване през 2004 г. и за които в резултат на приложеното правилно торене вече са постигнати оптимални нива на фосфатна и калиева запасеност.

Биологично земеделие

Биологичното земеделие продължава да бъде приоритетно направление в дейността на НССЗ. Всички проведени през тази година мероприятия са насочени към запознаване на земеделските стопани с изискванията на биологичното производство, с процедурата за сертифициране на биологична продукция, както и с възможностите за поддържане на почвеното плодородие и запазване на природния баланс в екосистемата чрез прилагането на подходящи органични торове и др. В Аналитична лаборатория са анализирани почви за съдържание на хранителни елементи и тежки метали и е дадена оценка за пригодността на площите за този вид производство

Съветническа дейност в областта на животновъдство

Основно направление в работата на НССЗ е да се подпомогне структурното и технологично преустройство в отрасъла, най-вече в млечния сектор, което е свързано и с европейските изисквания.

Качество на млякото

В резултат на подписано споразумение за съвместна дейност с Националната млечна асоциация на млекопроизводителите (НАМП) през 2004 г. са проведени 28 семинара в областта на млекопроизводството с експертите зооинженери от областните служби за съвети в земеделието. Особено внимание е обърнато на съвременната доилна и охладителна техника, която е гаранция за доброто качество на млякото.

Селекционна племенна работа

Особено важно за развитието на животновъдния сектор е воденето на селекционно-племенна работа и прилагането на изкуственото осеменяване. Установено е, че от наблюдаваните от експертите на НССЗ земеделски стопанства, само в 9 области се води племенна работа, като в отделните области процентът на животните обхванати от племенна дейност е от 5 до 55%. Затова експертите зооинженери активно консултират фермерите да извършват прецизна селекционна дейност, за да могат бързо да подобрят генетичния потенциал и продуктивността на стадата си, а от там и да увеличат приходите си.

Хранене на селскостопанските животни

В това направление съветниците зооинженери са подпомогнати и от дейността на Аналитична лаборатория, която е извършила 286 анализа на фуражи. Определени са протеин, сурови мазнини, сурови влакнини, минерални вещества, съдържания на фосфор, калций, микроелементи, киселинност и др., които са използвани от зооинженерите в областните служби при формирането на диференцирани дажби, съобразени с вида на животните, възрастта и направлението за отглеждането им.

Подпомагане сдружаването на земеделските производители

Организациите на производителите са съществен елемент от прилагането на Общата Организация на Пазара. За запознане със значимостта на този проблем, специално за служителите на НССЗ, се проведеха два семинара, организирани от МЗГ, след които те информираха и разясняваха на земеделските производители необходимостта и ползата от сдружаването им и пряко участваха в създаването на сдружения и организации.

С активното участие на експертите от Областна служба Силистра са подготвени документите на 3 организации на тютюнопроизводители, като една от тях е призната по реда на Наредба № 23. Проведени са поредица от срещи за подпомагане учредяването, регистрирането и признаването на още 6 организации в Силистренска област. Във В. Търново е създадена организация на овцевъди, в Горна Оряховица - организация на зеленчукопроизводители, а в Шумен - сдружение на плодотрошители. С помощта на службите за съвети в Сливен и Ямбол са учредени регионални сдружения на птицевъдите, а ОССЗ - Смолян помогна за създаването на сдружение на картофотрошители в с. Змеица. Създадени са още 15 организации, сдружения и регионални асоциации по Закона за юридическите лица с нестопанска цел с активното съдействие на експертите на НССЗ.

Дейности на НССЗ по изпълнение на национални програми

Развитие на алтернативното земеделие в Родопите

В изпълнение на Програмата за развитие на алтернативно земеделие в Родопите са включени екипите на Областни служби Благоевград, Кърджали, Пазарджик, Пловдив, Смолян, Хасково, които са провели 64 семинари, лекции, дискусии и др. за разясняването и за обучение на земеделски производители по прилагането на програмата. Предоставени са 975 броя консултации в земеделски стопанства, най-често свързани със създаване на нови овощни насаждения, правилен избор на място и подходящи сортове за засаждане, отглеждане на местни породи животни, ветеринарно – санитарни изисквания за животновъдни сгради, закупуване на племенни животни и др. По Програмата са разработени 51 проекта, като одобрените са 45 на обща стойност 7 154 724 лв., предимно от област Пловдив, Смолян и Кърджали.

Програма за развитие на земеделието в Северозападна България

Работата по тази програма продължи активно и през 2004 г., като експертите от Областните служби за съвети във Видин, Враца и Монтана предоставиха 350 бр. консултации. За кандидатстване по Програмата е оказано съдействие по разработването на 45 бр. проекта предимно за закупуване на животни и създаване на трайни насаждения. Експертите от НССЗ са помогнали за решаването на някои проблеми при изпълнението на тази програма - липса на сертифициран посадъчен материал и племенни животни, трудности при обезпечаване на кредити, трудности при създаване на трайни насаждения, поради разпокъсаност на земята и др.

Разясняване на Общата селскостопанска политика на ЕС

Експертите на НССЗ са участвали в Националната информационна кампания на МЗГ по Общата селскостопанска политика (ОСП) на Европейския съюз. Проведени са 90 семинара, поредица от лекции и тематични срещи, при които 3600 земеделски производители са се запознали изискванията на ОСП по сектори, както и с договореностите по Глава Земеделие.

През изминалата година експертите от НССЗ са участвали в работни групи в два Туининг проекта на МЗГ. Това е възможност за повишаване на тяхната професионалната квалификация, както и начин да се обогати и разшири съветническата дейност на службата.

НССЗ ще продължи да работи и през 2005 г. по националните приоритети и реализирането на основните аспекти на Общата селскостопанска политика на Европейския съюз.

6. Отрасли във връзка със селското стопанство

6.1. Фуражопроизводство

Благоприятните агроклиматични условия през 2004 г. повлияха положително върху развитието на селскостопанските култури и това доведе до по-високи добиви спрямо предходната година. Това от своя страна помогна за увеличението на производството на комбинирани фуражи, както и за повишаване на качеството им.

Добивите от фуражните култури (фуражен грах и люцерна), по данни на дирекция "Агростатистика" при МЗГ, са се увеличили средно с около 25 % спрямо 2003 г., независимо от факта, че се наблюдава намаление на засетите площи с 10 % спрямо реколта 2003 г.

На основание Закона за фуражите са издадени наредби, с които са въведени европейските изисквания в областта на фуражопроизводството и храненето на селскостопанските животни.

Съобразно изискванията на Наредба № 3 за фуражните добавки, през 2004 г. беше изготвен и публикуван Списък на разрешените за употреба в Република България добавки към фуражите. В списъка са включени разрешените за употреба антибиотици, кокцидиостатици и медикаментозни субстанции, ензими, микроорганизми, растежни стимулатори, багрилни вещества и др. На основание Наредба № 24 за условията и реда за одобряване и регистрация на производители и търговци на храни за животни, на територията на страната са одобрени 52 фирми производители на комбинирани фуражи с добавки.

През 2004 г. производството от тези предприятия възлиза на 486 237 тона, от които 266 875 т. произведени за продажба, 117 344 т. произведени за задоволяване на нуждите на собствените животновъдни комплекси и 96 013 т. комбинирани фуражи произведени на ишлеме.

Произведените комбинирани фуражи за птици през 2004 г. са 287 715 тона, или 59 % от цялото производство, което е с 10 % по-високо от произведените през 2003 г. количества. В същото време се наблюдава слабо понижение на производството на комбинирани фуражи за свине (147 041 т.) и други видове (14 259 т.) спрямо 2003 г. и слабо увеличение на произведените фуражи за преживни животни.

Тенденцията за развитие на животновъдството в Р. България и за развитие на производствената инфраструктура в отрасъла, предполага запазване на настоящата структура при производството на комбинирани фуражи през 2005 г.

Таблица II.99.

Произведени количества комбинирани фуражи по области през 2004 г.

(тона)

№	Област	Произведени комбинирани фуражи					
		Всичко	За птици	За свине	За ЕРД	За ДРД	Други видове
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Благоевград	202	0	202	0	0	0
2	Бургас	24 429	2 961	18 372	1 038	1 881	177

3	Варна	2 061	1 026	500	0	0	535
4	Велико Търново	76 948	68 093	6 621	1 947	0	287
5	Видин	2 581	40	2 480	61	0	0
6	Враца	10 638	9 841	797	0	0	0
7	Габрово	8 688	4 124	2 544	1 100	246	674
8	Добрич	23 630	21 771	1 855	4	0	0
9	Кърджали	3 443	2 700	35	0	30	678
10	Кюстендил	296	15	281	0	0	0
11	Ловеч	32 977	12 570	10 340	2 689	482	6 896
12	Монтана	1 056	573	395	78	3	7
13	Пазарджик	8 784	6 201	1 792	347	2	442
14	Перник	0	0	0	0	0	0
15	Плевен	13 662	4 023	6 067	3 031	42	499
16	Пловдив	33 257	16 001	13 508	3 121	2	625
17	Разград	9 313	3 012	1 416	715	4 150	20
18	Русе	21 036	1 882	18 713	177	141	123
19	Силистра	13 744	3 059	10 385	142	94	64
20	Сливен	72 087	56 679	10 883	3 400	798	327
21	Смолян	5 125	4 858	10	27	4	226
22	София-град	7 985	3 906	1 951	1 663	390	75
23	София област	19 637	15 243	3 297	490	26	581
24	Стара Загора	32 173	24 979	3 985	2 668	72	469
25	Търговище	11 398	253	10 911	234	0	0
26	Хасково	8 790	3 968	2 783	898	697	444
27	Шумен	23 570	19 350	2 258	693	325	944
28	Ямбол	18 728	587	14 660	3 272	43	166
	Общо	486 237	287 715	147 041	27 794	9 428	14 259
	Изразено в %	100%	59%	30%	6%	2%	3%

Източник: МЗГ

III. ЛОЗАРСТВО И ВИНОПРОИЗВОДСТВО

1. Производство на грозде

1.1. Площи

За периода 2001 – 2004 г. се наблюдава тенденция на намаляване на площите, заети с винени сортове лози.

През 2004 г. площите, заети с лозя са 129 580 ха, вкл. 34 029 ха неподдържани лозя извън стопанствата.

През последните години интересът за създаване на нови лозови насаждения от страна на производителите се засили, благодарение на осигуреното финансиране от ДФ “Земеделие” и програма “САПАРД”..

Таблица III.1.

Лозята в България за периода 2000 год. – 2004 год.

Година	Площи с лозови насаждения в стопанствата (ха)	Неподдържани лозя извън стопанствата (ха)	Общо площи с лозя (ха)
2000 г.	153 200	7 271	160 471
2001 г.	146 995	4 190	151 185
2002 г.	129 998	15 200	145 198
2003 г.	103 019	28 050	131 069
2004 г.	95 551	34 029	129 580

Източник: МЗГ, “Агrostатистика”

Стопанисваните площи през 2004 г. са в размер на 95 551 ха. Констатирано е, че голям процент от винените сортове лозя са с влошена възрастова структура и са в недобро агротехническо и фитосанитарно състояние. Повече от 65% са на възраст над 20 години. Не се полагат необходимите грижи за лозовите насаждения, заети от сортовете Памид, Димят, Мискет червен, Шевка и други, поради по-слабото им търсене на пазара и ниска изкупна цена предлагана за гроздето.

През 2004 г. продължава практиката за изоставяне на лозови насаждения, като площите на неподдържаните лозя извън стопанствата се увеличават и достигат 34 029 ха. Това се дължи предимно на промяната на собствеността и ползването на лозовите насаждения, раздробяване на големите стопанства, както и на възрастовата структура на лозята.

Младите лозя, невстъпили в плододаване са около 5114 дка. Те са създадени главно със средства от програма “САПАРД” и ДФ “Земеделие”.

Таблица III. 2.

Разпределение на площите с лозя в стопанствата по райони на планиране през 2004 г.

Райони	Обща площ (ха)	От тях реколтирани (ха)	Реколтирани %
Северозападен	8 394	7 896	94.1%
Северен централен	12 388	11 514	92.9%
Североизточен	16 624	14 646	88.1%
Югоизточен	22 857	19 931	87.2%
Южен централен	28 370	25 455	89.7%
Югозападен	6 918	5 680	82.1%
Общо:	95 551	85 122	89.1%

Източник: МЗГ, “Агrostатистика”

Таблица III. 3.

Разпределение на реколтираните лозя по райони за планиране

Райони	Червени винени сортове		Бели винени сортове		Десертни сортове		Общо лозя	
	Площи (ха)	%	Площи (ха)	%	Площи (ха)	%	Площи (ха)	%
Северозападен	5 289	67.0%	2 272	28.8%	335	4.2%	7 896	100%
Северен централен	8 149	70.8%	2 730	23.7%	635	5.5%	11 514	100%
Североизточен	4 966	33.9%	8 915	60.9%	765	5.2%	14 646	100%
Югоизточен	10 197	51.2%	8 621	43.3%	1 113	5.6%	19 931	100%
Южен централен	20 074	78.9%	2 966	11.7%	2 415	9.5%	25 455	100%
Югозападен	4 823	84.9%	529	9.3%	328	5.8%	5 680	100%
Общо:	53 498	62.8%	26 033	30.6%	5 591	6.6%	85 122	100%

Източник: МЗГ, "Агростатистика"

Като цяло не се забелязват значителни изменения в структурата на разпределение на реколтираните лозя с червени винени и десертни сортове по райони. Реколтираните лозя с бели винени сортове са намалели с над 30% в сравнение с предходната година, като най-голямо намаление се наблюдава в Североизточния район. При червените винени сортове се наблюдава незначително увеличение на реколтираните площи. Червените винени сортове запазват доминиращата си роля в структурата на реколтираните лозови насаждения с относителен дял 62,8%, следвани от белите винени сортове – 30,6% и десертните сортове – 6,6%.

Експертните наблюдения показват, че лозята засадени със сортове, имащи по-висока изкупна цена (Шардоне, Мускат Отонел, Каберне Совиньон, Мерло), се стопанисват по-добре. Не се полагат необходимите грижи за насажденията, заети със сортове, към които има по-слаб интерес от страна на винарските предприятия.

Основните проблеми, свързани с прилагането на агротехническите мероприятия, се свеждат до:

- Маломерни площи в рамките на един масив, което води до прилагане на различна технология и ненавременен извършване на растително-защитните мероприятия;
- Недостатъчни и некачествени обработки на почвата;
- Недостатъчна растителна защита, в резултат на което има голям процент лозови насаждения, засегнати от вирусни, гъбни болести и заплевеляване, особено в частните лозя, заети със сортове, които имат ниска изкупна цена.

През 2004 г. продължи процесът на възстановяване на насажденията от винени сортове лози. Постъпващите в ИАПВ преписки за предоставяне на права на засаждане, показват завишен интерес към възможността, предоставена от § 3, ал.1 от *Наредбата за условията и реда за засаждане на нови лозя, презасаждане, присаждане и изкореняване на съществуващите лозя* (ДВ, бр.80 от 20.08.2002 г., изм., ДВ, бр. 31 от 04.04.2003 г., изм., ДВ, бр.60 от 04.07.2003 г.).

През 2004 г. от ИАПВ са издадени 166 акта за презасаждане на винени сортове лозя с обща площ 3952,8 ха. Сравнително по-слаб е интересът към възможността да бъдат придобити права за засаждане на винени сортове лози от Националния резерв. През годината от ИАПВ са издадени 21 акта за засаждане от Националния резерв на винени сортове лозя с обща площ 259,8 ха. Най-слаб е интересът към предоставянето на права на засаждане на нови лозя - издадени 5 акта за 191 ха.

От подадените в ИАПВ преписки, за издаване на документи за засаждане/презасаждане на винени сортове лози, могат да бъдат направени изводи за динамиката на процеса на уедряване на земята. Стремещт на производителите е да оформят големи масиви, позволяващи им по-лесно и ефективно обработване на

насажденията. При извършването на тази "частна комасация" най-често срещаните трудности са свързани с наличието на многобройни стопани с различни интереси..

1.2. Средни добиви

Таблица III. 4.

Средни добиви на грозде от лозя - реколта`2004 по райони

Райони	Средни добиви от лозя (кг/ха)	
	Винени сортове	Десертни сортове
Северозападен	4 320	2 735
Северен централен	4 394	2 243
Североизточен	3 895	2 311
Югоизточен	3 339	3 023
Южен централен	3 859	3 282
Югозападен	5 369	3 198
Общо:	3 975	2 942

Източник: МЗГ, "Агостатистика"

През 2004 г. средният добив на грозде е по-нисък, в сравнение с предишната реколта с около 7%. Това се дължи на неблагоприятните климатични условия в някои от районите на страната.

Най-високи добиви са отчетени в Югозападния, Северния централен и Северозападния райони.

Средният добив за страната при червени винени сортове е 4150 кг/ха, а при белите винени сортове - 3610 кг/ха.

Средният добив от асми през 2004 г. 12 кг от асма.

1.3. Производство

Производството на грозде от лозя през 2004 г. е 332 597 тона, в т.ч. винено – 95,1% и десертно – 4,9%. През 2004 г. е произведено 18 871 тона грозде от асми, което е с 30% по-малко от предходната година.

Таблица III. 5.

Производство на грозде – реколта`2004 по райони

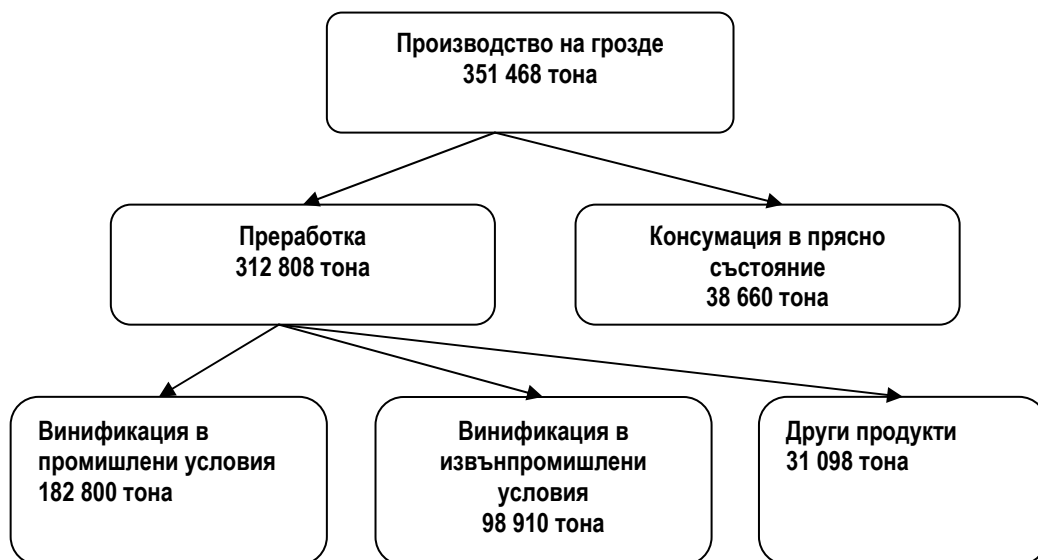
Райони	Грозде от лозя				Грозде от асми	Общо произведено грозде (тона)
	Винено	Десертно	Общо произведено грозде от лозя	%		
Северозападен	32 036	917	32 953	10%	.	.
Северен централен	48 197	1 425	49 622	15%	.	.
Североизточен	55 463	1 768	57 231	17%	.	.
Югоизточен	62 835	3 365	66 200	20%	.	.
Южен централен	88 896	7 925	96 821	29%	.	.
Югозападен	28 722	1 048	29 770	9%	.	.
Общо:	316 149	16 448	332 597	100%	18 871	351 468

Източник: МЗГ, "Агостатистика"

Южният централен, Югоизточният и Североизточният райони са най-големите производители на грозде със съответно 29%, 20% и 17% от общо произведеното грозде от лозя за 2004 г. В тези райони са приблизително 71% от общо реколтираните площи.

От общо произведеното грозде през 2004 г. над 38,7 хил. тона е предназначено за консумация в пряно състояние и над 312,8 хил. тона е преработено във вино и други продукти. През 2004 г. се наблюдава намаление с около 20%, в сравнение с предходната година на количеството грозде, преработено в промишлени условия. Преработеното грозде от реколта '2004 за производство на трапезни, регионални и качествени вина от регистрираните винопроизводители е 182,8 хил. тона.

Фигура III.1
Разпределение на произведеното през 2004 г. грозде

2. Изкупуване

Изкупеното грозде през кампания 2004 г. е 208 151 тона, а за 2003 г. – 222 670 тона. Като резултат от сниженото производство през 2004 г. винарските предприятия отчитат намаление на изкупените и преработени количества в сравнение с предходната година.

Таблица III. 6.
Изкупуване на грозде през кампания '2004 г.

Териториално звено	Изкупено количество грозде (тона)
Монтана	9 167
Плевен	22 106
Русе	21 635
Варна	15 836
Бургас	42 978
Сливен	29 853
Пловдив	40 724
Хасково	16 528
Благоевград	9 324
Общо за страната:	208 151

Източник: ИАЛВ

Най-големи количества винено грозде е изкупено от винарските предприятия в Югоизточният и Южен централен райони (Бургас, Пловдив, Сливен).

3. Винопроизводство

Произведените вина през 2004 г. са 1 417 467 хл, което е с 115 856 хл по-малко спрямо 2003 година или 7,6 %.

Производството на трапезни вина е увеличено с 75 820 хл или 8,7%. Увеличено е и производството на шумящи и специални вина с 3 389 хл.

Производството на регионални вина е намаляло с 52 905 хл или 16,9 %. При производството на качествени вина, намалението е с 142 160 хл. или 40,7 %.

Таблица III. 7.

Общо производство на вино - 2004 година

(хектолитри)							
№	Териториални звена на ИАЛВ	Общо произведени вина	Трапезни вина	Регионални вина	Качествени вина	Шумящи и специални вина	Мъст
1	Монтана	67 761	45 837	6 075	15 849	-	532
2	Русе	145 113	104 027	34 562	6 524	-	1 780
3	Варна	123 021	85 859	26 444	10 718	-	787
4	Бургас	271 868	202 375	8 436	55 924	5 133	6 170
5	Сливен	178 880	72 239	72 349	34 272	20	-
6	Хасково	111 733	65 657	23 074	23 002	-	-
7	Благоевград	87 053	84 859	1 074	1 120	-	209
8	Пловдив	271 418	191 670	55 000	23 636	1 112	2 353
9	Плевен	160 620	90 815	33 831	35 904	70	1 603
Общо:		1 417 467	943 338	260 845	206 949	6 335	13 434

Източник: Оперативни данни на Териториални звена на ИАЛВ

Общото количество произведено вино от реколта`2004, декларирано от регистрираните винопроизводители пред ИАЛВ е 1 417 466 хектолитра, със 7% по-малко от 2003 г.

Процентното съотношение на трапезните, регионалните и качествените вина от общото производство е както следва:

- 43 338 хл. трапезни вина, или 66,6%;
- 260 845 хл. регионални вина, или 18,4%;
- 206 949 хл. качествени вина, или 14,6%

Таблица III. 8.

Промислено производство на вино - реколта`2004 по райони

(хектолитри)								
Райони	Трапезни вина		Качествени вина		Пенливи, искрящи и специални вина		Общо вина	
	Червени и розе	Бели	Червени и розе	Бели	Червени и розе	Бели	Червени и розе	Бели
Северозападен	33 313	12 524	18 554	3 370	-	-	51 867	15 894
Северен централен	71 364	57 811	56 352	15 050	31	40	127 747	72 901
Североизточен	71 994	79 531	7 382	69 198	-	-	79 376	148 729
Югоизточен	148 484	126 130	109 347	61 633	3 433	1 720	261 264	189 483
Южен централен	160 206	97 121	103 048	21 664	736	377	263 990	119 162
Югозападен	54 067	30 792	2 194	-	-	-	56 261	30 792
Общо:	539 428	403 909	296 877	170 915	4 200	2 137	840 505	576 961

Източник: ИАПВ

Югоизточният район се отличава като основен производител. Произведените в района вина са 450 748 хл, което представлява 32 % от общото количество за страната. Общото количество на произведените качествено вина за района е 90 196 хл или 44% от общо произведените качествени вина.

В Южния централен район са произведени 383 151 хл вина или 27 % от общото производство. Произведените качествени вина са 46 638 хл, което представлява 22,5% от общо произведените качествени вина.

В Североизточен район са произведени 268 134 хл или 18,9%, от тях 17 242 хл или 8,3% са качествени вина, 189 886 хл, или 20,1% са трапезни вина.

На Югозападния район се падат 87 053 хл или 6,1 % от общото производство.

В Северозападния район са произведени 67 761 хл или 4,8% от общото производство.

В Северния централен район са произведени 160 620 хл или 11,3% от общото количество за страната, като произведените качествени вина са 35 904 хл или 17,3%.

Проведеното от дирекция "Агростатистика" наблюдение на производството на грозде – реколта 2004 отчете производство в извънпромишлени условия на 530 575 хектолитра вино и 58 381 хектолитра ракия на гроздова и винена основа.

Съхраняваните количества вина в страната към 31.07.2004 г. са 1 270 623 хл., в т.ч. по категории:

- 751 832 хл. трапезни вина;
- 146 883 хл. регионални вина;
- 349 917 хл. качествени вина произведени от определен район
- 21 991 хл. шумящи вина и специални вина
- 9 699 хл. мъст.

4. Регистрация на лозарски стопанства

Основна задача на Изпълнителната агенция по лозата и виното (ИАЛВ) към МЗГ до присъединяването на Р. България към ЕС е регистрацията на лозарските стопанства. Изпълнението на поетите ангажменти през 2004 г. по предварително зададения план, е както следва:

Таблица III. 9.

Регистрирани лозарски стопанства до 31.12.2004 г.

<i>Териториални звена на ИАПВ</i>	<i>Брой лозарски стопанства (ха)</i>	<i>Общо регистрирана площ (ха)</i>
Монтана	552	767
Плевен	157	3 529
Русе	158	1 731
Варна	49	1 240
Бургас	315	5 538
Сливен	184	1 130
Хасково	977	2 919
Пловдив	839	1 471
Благоевград	498	427
Общо:	3 685	18 752

Източник: ИАПВ

Регистрираните лозарски стопанства в края на 2004 г. са 18 752 ха, което представлява изпълнение с 2,14 % от плана за 2003 и 2004 г. (18360 ха).

Съгласно поетите ангажменти в областта на лозарския сектор се предвижда до присъединяването към ЕС да бъдат регистрирани стопанства с обща площ 153 500 ха, съответно за 2005 г. 68 960 ха и за 2006 г. – 66 180 ха.

Таблица III. 10.

План за регистрация на лозарските стопанства в ха

Териториални звена на ИАЛВ	2005	2006	Общо за периода 2003 -2006 г.
Монтана	7 000	6 890	16 040
Плевен	7 300	7 230	16 530
Русе	6 200	6 230	14 230
Варна	9 600	9 410	21 660
Бургас	9 100	8 420	20 020
Сливен	6 200	6 260	14 360
Хасково	9 190	7 560	19 050
Пловдив	10 250	9 400	21 510
Благоевград	4 120	4 780	10 100
Общо:	68 960	66 180	153 500

Източник: ИАЛВ

IV. РИБАРСТВО

1. Улов и производство на риба през 2004 г. и прогноза за 2005 г.

По данни на Изпълнителната агенция по рибарство и аквакултури (ИАРА), през 2004 г. отчетеният общ улов на риба и други водни организми за страната е 8 246 т, което е с 34.1% по-малко спрямо предходната година. Този спад се дължи главно на значителното намаление на улова на морските видове риба - с 66.7% в сравнение с 2003 г., до 3 272 т (Таблица IV.1).

Таблица IV.1.

Улов на риба и други водни организми

ВИДОВЕ РИБА	2003	2004	(тона) 1 - 6 мес. 2005
Морски видове риба	9 813	3 272	1834,5
Проходни (есетрови)	16	18	10,8
в т. ч.: в Черно море	1	4	0,4
в р. Дунав	15	14	10,4
Проходни (карагьоз)	67	100	50
в т. ч.: в Черно море	56	78	35
в р. Дунав	12	22	15
Сладководна риба	2 259	2 394	470
в т. ч.: в р. Дунав	464	368	148
във вътрешни водоеми	1 795	2 026	322
Рапани, миди и скариди	340	2 462	72

Общ улов на риба и др. водни организми	12 496	8 246	2437,3
--	--------	-------	--------

Източник: ИАРА

Основен дял (88%) от улова на морските видове риба заема този на копърка, като през 2004 г. е отчетено значително намаление на улова ѝ - 2 889.1 т, с 68.4% по-малко спрямо предходната година. (Таблица IV.2.)

Значително е намалял и уловът на хамсия спрямо 2003 г. – с 32.9% до 87.9 т. Регистрирано е намаление и при останалите видове морски риби. Поведението на видовете риба има сезонен характер и тяхната наличност зависи от климатичните и миграционните характеристики.

Калканът е друг вид морска риба, която поради деликатесните си качества поддържа висока реализационна цена и по тази причина е обект на засилен търговски интерес. Въз основа на проучвания на наличните ресурси, МРН ежегодно определя квота за улов на калкан.

Определената квота за улов на калкан през 2004 г. е в размер на 40 т, а отчетеният улов възлиза на 16.2 т, което е с 60.3% намаление в сравнение с предходната година.

През 2005 г. общата годишна квота за улов на калкан във водите на Черно море е отново 40 тона, като уловът трябва да се отчита само през определени пристанища.

Таблица IV.2.

Улов на риба и други водни организми в Черно море

Видове риба	2003	2004	(тона)
			1 - 6 мес. 2005
Проходни риби			
Моруна; <i>Huso huso</i>	0,6	2,5	0,4
Пъструга; <i>Acipenser stellatus</i>	0,3	1,0	0,0
Руска есетра; <i>Acipenser gueldenstaedti</i>	-	0,5	0,0
Общо есетрови	0,9	4,0	0,4
Карагъз, дунв.скуприя; <i>Casp.Pont./Alosa pont.</i>	55,8	77,91	34,5
Морски риби			
Копърка; <i>Sprattus sprattus</i>	9 154,5	2 889,1	1 756,8
Сафрид; <i>Trachurus mediterraneus ponticus</i>	141,6	73,9	3,4
Паламуд; <i>Sarda sarda</i>	22,6	17,8	0,0
Калкан; <i>Psetta maeotica</i>	40,8	16,2	5,3
Хамсия; <i>Engraulis encrasicolus ponticus</i>	131	87,9	7,5
Попчета; <i>Gobidae</i>	125,2	78,8	34,2
Акула; <i>Squalus acanthias</i>	51,3	47,2	12,3
Кефал; <i>Mugil cephalus</i>	32,6	17,9	5,3
Зарган; <i>Belone belone</i>	8,3	4,1	0,2
Лефер; <i>Pomatomus saltatrix</i>	18,2	4,7	1,9
Илария; <i>Liza saliens</i>	15,6	7,8	0,05
Атерина; <i>Atherina mochon pontica</i>	0,4	1,0	0,8
Барбуня; <i>Mullus barbatus</i>	35,9	17,0	0,4
Меджит; <i>Merlangius euxinus</i>	12,9	1,5	1,0
Галя, морски налим; <i>Gaidropsarus mediat.</i>		1	0,0
Лаврак; <i>Dicentr.labrax/Morone labrax</i>	0,3	1	0,0
Морски език; <i>Solea nasuta</i>	9	3	0,04
Писия; <i>Platichthys flesus luscus</i>	1	2	0,0
Платерина; <i>Liza aurata</i>	1,3	0	0,0

Други морски организми			
Рапани; <i>Rapana spp.</i>	324,6	2 427,9	61,3
Черна морска мида; <i>Mytilus galloprovincialis</i>	15,1	33,7	10,4
Скариди; <i>Leander spp.</i>	0,1	0,2	0,3
ОБЩО	10 209,5	5 815,8	1 941,7

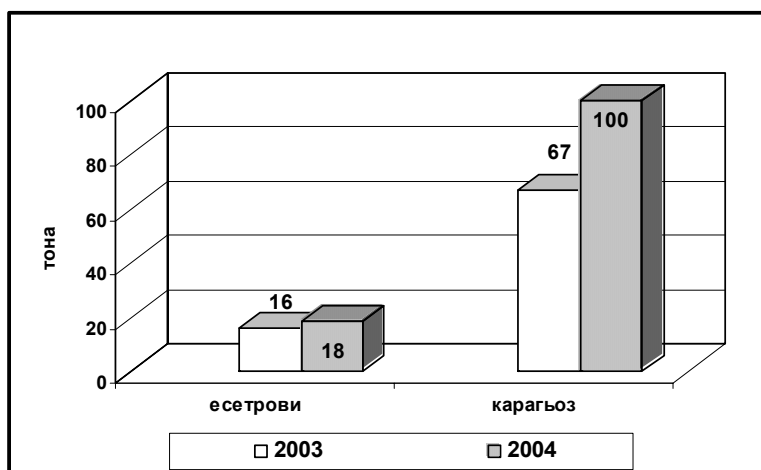
Източник: ИАРА

Уловът и търговията с есетрови риби, които са защитен вид, се осъществяват под регулациите на Конвенцията за международна търговия със застрашени видове от дивата флора и фауна (CITES). Съобразно запасите на есетрови риби, ежегодно се определя квота за улов с цел добив на хайвер.

За 2004 г. на България е определена квота от 22 т – на нивото от 2003 г. (по данни на МОСВ).

По данни на ИАРА, през 2004 г. уловът на проходните видове риба отбелязва увеличение спрямо предходната година. Уловът на есетрови риби е нараснал с 12.5%, до 18 т, в т.ч.: 4 т – от Черно море и 14 т – от р. Дунав. За същия период, уловът на карагьоз възлиза на 100 т (в т.ч.: 78 т – от Черно море и 22 т – от р. Дунав), което е с 49.3% повече спрямо 2003 г. (Фигура IV.1.)

Фигура IV.1.
Улов на проходни риби по видове

По данни на ИАРА, през 2004 г. отчетеният общ улов на морски организми в Черно море - рапани, миди и скариди се е увеличил около седем пъти спрямо предходната година, достигайки 2 462 т. Това се дължи главно на ръста на улова на рапани (над седем пъти), който представлява основен дял (99%) от общия улов на морски организми и през 2004 г. достига 2 427.9 т. Високите цени на международните пазари на този вид морски организми определят значителния интерес към улова им.

Общият улов на сладководна риба през 2004 г. се е увеличил спрямо предходната година с 6% до 2 394 т, главно за сметка на нарастването му във вътрешните водоеми.

Уловът на риба в река Дунав през 2004 г. е намалял със 17.5% в сравнение с предходната година, до 404.2 т, в т. ч.: сладководна дунавска риба – 368 т, есетрови риби – 14.2 т и карагьоз – 22 т. (Таблица IV.3.)

По данни на ИАРА, през 2004 г. са издадени общо 4 302 разрешителни за стопански риболов, в това число: 1 968 - за Черно море, 1 598 - за р. Дунав и 736 - за вътрешните водоеми.

Повишена е ефективността на контрола на риболова и охраната на водоемите от браконьерска дейност в страната.

Таблица IV.3.
Улов на риба в река Дунав

(тона)			
Видове риба	2003	2004	1 - 6 мес. 2005
Проходни			
Карагьоз, дунв.скуприя; <i>Casp.Pont./Alosa pont.</i>	11,5	22,0	15,01
Проходни есетрови			
Моруна; <i>Huso huso</i>	8,2	9,9	7,85
Руска есетра; <i>Acipenser gueldenstaedti</i>	1,0	0,5	0,1
Пъструга; <i>Acipenser stellatus</i>	1,3	0,5	0,4
Есетрови			
Чига; <i>Acipenser ruthenus</i>	4,5	3,4	2,0
Общо есетрови	15,1	14,2	10,4
Сладководни-дунавски			
Европейски сом; <i>Silurus glanis</i>	45,5	39,4	10,3
Бяла риба; <i>Lucioperca lucioperca</i>	33,4	26,1	6,6
Бяла мряна; <i>Barbus barbus</i>	51,8	44,3	15,4
Михалца; <i>Lota lota</i>	3,0	1,2	0,19
Уклея; <i>Alburnus alburnus</i>	29,9	20,9	9,1
Платика; <i>Abramis brama</i>	59,8	53,2	16,0
Распер; <i>Aspius aspius</i>	14,7	15,2	7,8
Скобар; <i>Chondrostoma nasus</i>	19,5	9,9	8,3
Бял толстолоб; <i>Hypophthalmichthys molitrix</i>	28,8	21,5	12,4
Пъстър толстолоб; <i>Aristichthys nobilis</i>	9,1	15,7	10,1
Каракуда; <i>Carassius sp</i>	15,7	3,5	3,76
Бял амур; <i>Ctenopharingodon idella</i>	19,2	12,7	8,95
Шаран; <i>Cyprinus carpio</i>	32,7	31,5	7,93
Щука; <i>Esox lucius</i>	3,9	2,9	2,1
Костур; <i>Perca fluviatilis</i>	5,8	3,9	9,09
Морунаш; <i>Vimba vimba</i>	23,8	20,6	8,71
Мъздруга; <i>Leuciscus idus</i>	13,6	4,5	2,0
Бабушка; <i>Rutilus rutilus</i>	13,4	7,9	2,6
Речен кефал; <i>Leuciscus cephalus</i>	5,1	0,3	0,05
Червеноперка; <i>Scardinius erythrophthalmus</i>	9,7	8,6	3,8
Попчета; <i>Gobidae</i>	1,5	1,0	0
Брияна (облез, уклея); <i>Chalcalburnus chalcoides</i>	9,1	5,5	0,9
Косат; <i>Abramis sp.</i>	1,7	1,2	1,3
Сабица; <i>Pelecus cultratus</i>	0,8	0,6	1,3
Риба разна	10,5	15,8	5,9
ОБЩО	490,1	404,2	173,5

Източник: ИАРА

От 2004 г. се наблюдава засилен интерес както от физически, така и от юридически лица за наемане на водоеми и ползването им за стопански риболов. Този вид дейност се обуславя от

нарастащото потребление на риба и рибни продукти от населението, респективно разширяване на съществуващите пазарни ниши. Това допринесе за увеличаване на уловите от стопански риболов през годината в страната.

През 2004 г. уловът на риба във вътрешните водоеми е нараснал с 12.9% спрямо предходната година достигайки, 2 025.6 т. Най-значителен е уловът на шаран (967.5 т), като бележи ръст спрямо предходната година с 28.7%. Следва уловът на толстолоб - 490.2 т, с 26% повече спрямо 2003 г. В по-големи количества е уловена и каракуда – 300 т, с 2.4% по-малко спрямо 2003 г. (Таблица IV.4.)

Таблица IV.4.

Улов на риба и други водни организми във вътрешните водоеми

Видове риба	2003	2004	(тона)
			1 - 6 мес. 2005
Сем. Пъстървови; <i>Salmonidae</i>			
Речна (балканска) пъстърва; <i>Salmo trutta fario</i>	2,4	0,7	0,5
Дъгова пъстърва; <i>Salmo gairneri</i>	46,5	21,8	1,4
Сивен; <i>Salvelinus fontinalis</i>	0,4	1,5	0,0
Сем. Щукови; <i>Esocidae</i>			
Щука; <i>Esox lucius</i>	7,2	9,7	2,4
Сем. Шаранови; <i>Cuprinidae</i>			
Шаран; <i>Cyprinus carpio</i>	752	967,5	135,4
Толстолоб; <i>Hypophthalmichthys molitrix</i>	388,9	490,2	89,2
Каракуда; <i>Carassius auratus</i>	307,4	300,0	55,1
Бял амур; <i>Ctenopharingodon idella</i>	29,5	26,9	4,0
Черен амур; <i>Mylopharringodon piceus</i>	3,6	0,9	0,6
Червеноперка; <i>Scardinius erythrophthalmus</i>	35,2	32,0	8,9
Платика; <i>Abramis brama</i>	29,8	9,8	4,2
Распер; <i>Aspius aspius</i>	3	2,8	0,6
Речен кефал; <i>Leuciscus cephalus</i>	13,1	5,4	0,5
Уклея; <i>Alburnus alburnus</i>	23,3	24,0	2,6
Скобар; <i>Chondrostoma nasus</i>	14,2	6,7	0,6
Лин; <i>Tinca tinca</i>	4,2	0,7	0,08
Бабушка; <i>Rutilus rutilus</i>	10,1	4,8	0,6
Бяла мряна; <i>Barbus barbus</i>	1,2	2,6	0,0
Черна (балканска) мряна; <i>Barbus merid. petenyi</i>	5,3	1,0	0,3
Маришка мряна; <i>Barbus cyclolepis</i>	1	0,0	0,0
Бриана(облез, уклея); <i>Chalcalburnus chalcoides</i>	2,6	1,2	0,0
Морунаш; <i>Vimba vimba</i>	1,6	2,7	0,0
Мъздруга; <i>Leuciscus idus</i>	0,7	0,2	0,0
Сем. Сомови; <i>Siluridae</i>			
Европейски сом; <i>Sillurus glanis</i>	25,9	48,3	4,9
Сем. Американски сомове; <i>Ictaluridae</i>			
Канален сом /американски/; <i>Ictalurus punctatus</i>	11,3	18,3	2,4
Сем. Костурови; <i>Percidae</i>			
Речен костур; <i>Perca fluviatilis</i>	42,3	16,0	3,2

Бяла риба; <i>Stizostedion lucioperca</i>	25,1	21,9	3,8
Езерен рак; <i>Astacus leptodactylus</i>	3,5	6,0	0,0
Риба разна	3,1	0,9	0,15
ОБЩО	1 795,4	2 025,6	322,1

Източник: ИАРА

В сравнение с предходната година, значителен ръст бележи уловът на европейски сом – с 86%, достигайки до 48 т.

Въпреки отчетеното намаление, от останалите видове риба по-съществен е уловът на речен костур, бяла риба, бял амур, уклея и червеноперка (между 16 и 32 т). Съгласно Закона за рибарството и аквакултурите от 2001 г., отчетеният улов от любителски риболов се регистрира като улов на риба във вътрешните водоеми в страната.

Всички риболовни дейности в Черно море, река Дунав и вътрешните водоеми подлежат на лицензиране чрез регионални служби – Териториалните звена на ИАРА, които издават поименни разрешителни на всички лица, извършващи риболовна дейност, съдържащи данни за обекта на риболов, риболовните уреди, средствата и приспособленията, включително и за използваните плавателни съдове. Срокът на разрешителните е едногодишен, като по-голяма част от тях се подновяват в началото на годината. Поради това броя на издадените разрешителни през първото полугодие на 2005 г. е близък до общия брой издадени разрешителни за предходната година. Очаква се, че броя на издадените разрешителни до момента ще е приблизително равен на общия им брой за 2005 г.

Количеството на улова, видовете уловена риба, района на улова, вида на използваната риболовна техника ежедневно се отбелязват в риболовни дневници.

През първото полугодие на 2005 г. уловите от Черно море възлизат на 1 941,7 тона, от река Дунав - 173,5 тона, от вътрешни водоеми - 322,10 тона или общо 2 437,3 тона. Очаква се уловът на риба и други водни организми през 2005 г. да достигне количествата, отчетени през 2004 г.

Данните на ИАРА сочат, че през 2004 г. в рибовъдните стопанства са произведени общо 19 036 310 бр. зарибителен материал, което е с 20.5% повече в сравнение с предходната година. Това се дължи главно на увеличеното производство на зарибителен материал от дъгова пъстърва - с 82.4% повече спрямо предходната година, достигайки 9 556 050 бр.

Таблица IV.5.

Производство на зарибителен материал, риба и други водни организми в рибовъдните стопанства

Моруна	21 383	7 230	3.4	3.7
Веслонос		32 500		2.3
Езерна съомга	5 000	7 000	0.005	0.1
Каракуда			4.5	28
Бяла риба	-	1 560	-	0.5
Черна морска мида	-	-	15	117.7
Други		-	5	5
ОБЩО	15 794 559	19 036 310	2 898	3 248
Източник: ИАРА				
Европейски сом	76 150	102 380	6	17.8
Канален сом	200 000	-	174	0
Лин	40 000	-	0.4	0
Щука	10 000	10 700	2.4	3.9
Дъгова пъстърва	5 238 620	9 556 050	880	1 555.4
Балканска пъстърва	479 000	460 000	4.4	4.4
Сивен	1 720 000	440 000	144	18.6
Руска есетра	205 606	108 440	144	6.7
Чига	-	6 100	0.3	0.1

Традиционното производство на зарибителен материал от шаран е 5 199 050 бр., или с 3.5% повече спрямо 2003 г. Следва производството на зарибителен материал от лъстър толстолоб, което е нараснало с 23% до 2 974 720 бр. Увеличение отбелязва и производството на европейски сом - до 102 380 (Таблица IV.5.).

Най-голям спад през 2004 г. – със 74% е регистриран при производството на зарибителен материал от сивен (440 000). Значително е намаляло и производството на зарибителен материал от моруна (7 230 бр.) и руска есетра (108 440 бр.), съответно с 66.2% и 47.3%.

Отчетеното през 2004 г. общо производство на риба и други водни организми в рибовъдните стопанства е нараснало с 12.1% в сравнение с предходната година, до 3 248 т. Това е в резултат главно на увеличеното производство на дъгова лъстърва до 1 555.4 т, със 76.8% повече спрямо 2003 г., а то е свързано с повишеното ѝ търсене на вътрешния пазар.

Значително увеличение спрямо 2003 г. бележи и производството на черна морска мида в специализираните стопанства (над 7 пъти), като достига 117.7 т. Черната морска мида е нов аквакултурен обект, към който напоследък има засилен интерес.

Съществено е спаднало производството на шаран през 2004 г. - с 19.2% спрямо предходната година, до 881.2 т, но въпреки това остава голямо по обем.

Поради сезонният характер на рибопроизводството ИАРА не разполага с данни за произведените количества риба и други водни организми за първото полугодие на 2005 г. Очаква се производството на риба за консумация и зарибителен материал в рибовъдните стопанства да се повиши през 2005 г. с 15 до 20 % спрямо 2004 г. Основание за такава прогноза дава продължаващото нарастване на броя на регистрираните специализирани стопанства за отглеждане на риба и други водни организми, в резултат на повишения интерес към този вид дейност и повишеното търсене на вътрешния и международните пазари.

2. Потребление на риба и рибни продукти

По данни на НСИ, през 2004 г. годишното потребление на риба и рибни продукти от домакинствата е нараснало с 13.2% спрямо предходната година, достигайки 4.3 кг на лице (при 3.8 кг през 2003 г.). Това количество е определено на база извършеното наблюдение на домакинствата и не включва потреблението в ресторанти, столове и др. заведения за обществено хранене. Поначало потреблението на риба и рибни продукти в страната е по-ниско в сравнение с други морски държави. Това се дължи както на по-високите цени на някои видове риба (повечето са вносни), така и на липсата на традиции за редовната им консумация, въпреки диетичните и здравословни качества на рибата.

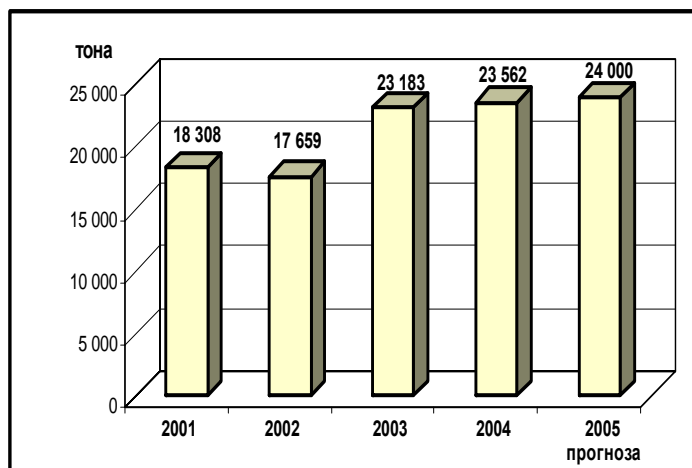
3. Внос и износ на риба и рибни продукти

3.1. Внос

По данни на Агенция "Митници", през 2004 г. общият внос на риба и рибни продукти в България нараства слабо спрямо предходната година (с 1.6%), достигайки 23 562 т (Фигура IV.2.). Стойността на вноса е в размер на 17 796 955 щ. д. Вносът се налага за разнообразяване на асортимента на пазара с видове, каквито не могат да се уловят в българските териториални води, както и за осигуряване на суровина за консервната индустрия.

Фигура IV.2.

**Внос на риба и рибни продукти за периода 2001 – 2004 г.
и прогноза за 2005 г.**

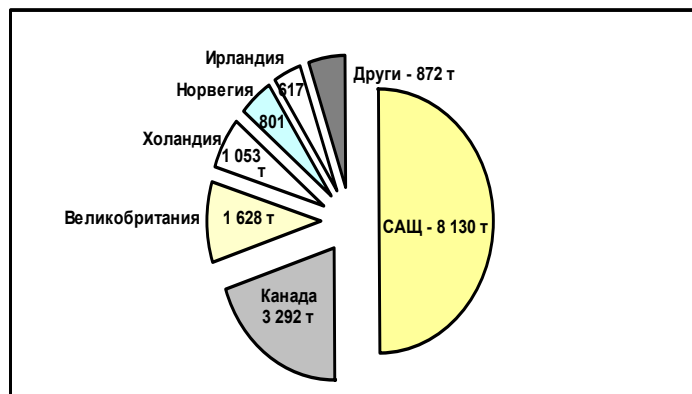

Обикновено, най-голям дял в структурата на вноса заема *замразената риба* - около 90%, като през 2004 г. обемът ѝ е 20 069 т. Сравнявайки с предходната година се наблюдава незначително намаление на вноса на замразена риба - с 1.8%. Традиционно се внасят видове риба, каквито не се произвеждат в България – *сьомга, херинга, акула, сардина, мерлуза* и др. Общата стойност на вноса на замразената риба е 10 797 698 щ. д., при средна цена 538 щ. д./т.

В България няма улов на *скуприя*, поради което за задоволяване на пазара както за директна консумация, така и за консервната промишленост се осъществява внос. Практически, около 80% от внасяната замразена риба е *скуприя*. През 2004 г. са внесени 16 393 т *скуприя* със средна импортна цена 506 щ. д./т на обща стойност 8 301 126 щ. д.

Основни контрагенти, от които са внесени по-големи количества *замразена скуприя* са САЩ (50%), Канада (20%), Великобритания (10%), Холандия (6%), Норвегия (5%), Ирландия (4%) и др. (Фигура IV.3.).

Фигура IV.3.
Внос на замразена риба през 2004 г.

През 2004 г. вносът на *скуприя* от Холандия бележи значителен ръст – около 11 пъти повече спрямо 2003 г. Това се обяснява със спада на средната вносна цена, приблизително с 9% (от 621 на 566 щ. д./т). По тази причина е увеличено и количеството, внесено от Великобритания - с 68%. Съществено нараства импортът на *скуприя* от Норвегия (7 пъти) и от САЩ (с 18%). В същото време, голямо намаление отбелязва вносът от Ирландия (с 81%) и от Канада (18%).

С около 35% е нараснал вносът на *филета и други меса от риба*, достигайки 1 520 т. Преобладава вносът на замразени филета от видове риби, нетипични за България като *сьомга, акула, риба тон, треска, мерлуза* и др. През 2004 г. практически половината внос на филета и други меса от риба е с произход от Аржентина (764 т), около 9% е от Норвегия (136 т), а по-малки количества са внесени от Германия (86 т), Испания (67 т) и Холандия (30 т). Наблюдаваният ръст

е в резултат главно на намалението на средната вносна цена за тон (с 20%) от 1 655 щ. д. през 2003 г. на 1 330 щ. д. през 2004 г., както и за задоволяване вкуса на по-претенциозните потребители, въпреки по-високите цени на филетата.

Следвайки тенденциите в развитите страни, напоследък в България се наблюдава промяна на хранителните навици на потребителите, като за по-голямо удобство те се насочват към готовите храни и полуфабрикатите. Именно затова съществен ръст отбелязва вносът на *готови храни и консерви от риби* – с 45% повече в сравнение с 2003 г., достигайки 1 026 т. По-големи количества рибни консерви са внесени от Индонезия, Полша, Литва и Тайланд.

Все още не е отменена *Заповед РД 09 – 193 от 16.04.2004 г.* на МЗГ за забрана на внос на съомга, уловена в Балтийско море, в сила от 1 май 2004 г. Причина за тази забрана са повишените нива на диоксин, установени в балтийската съомга. Забраната важи за внос на съомга от всички страни-членки на ЕС (включително и новоприсъединените).

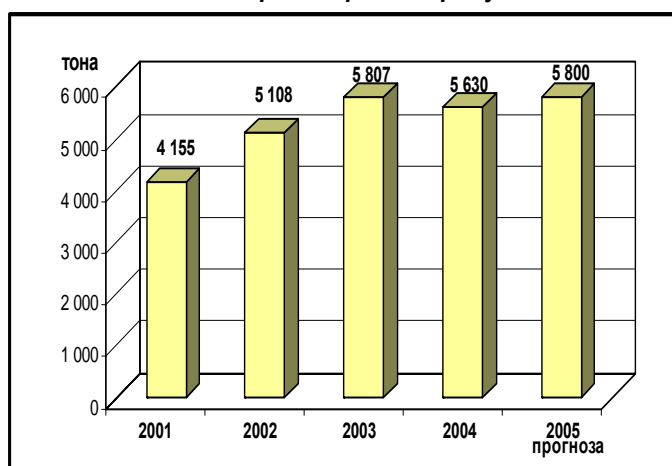
През първите шест месеца на 2005 г. е регистриран внос на 13 075 т риба и рибни продукти, което е с 3.8% повече спрямо същия период на предходната година.

Очаква се до края на 2005 г. вносът на риба и рибни продукти постепенно да нараства и да достигне до 24 000 т. Внася се главно замразена риба, за задоволяване на консервната промишленост със суровина, както и видове риба, които не могат да се уловят в българските териториални води, за обогатяване асортимента на пазара.

3.2. Износ

Общият износ на риба и рибни продукти, осъществен през 2004 г. е 5 630 т, с 3% по-малко спрямо предходната година. Въпреки намаленото количество, обаче, стойността на изнесената рибна продукция е нараснала с 12.5% (до 10 864 039 щ. д.) поради по-високите експортни цени. (Фигура IV.4.)

Фигура IV.4.
Износ на риба и рибни продукти

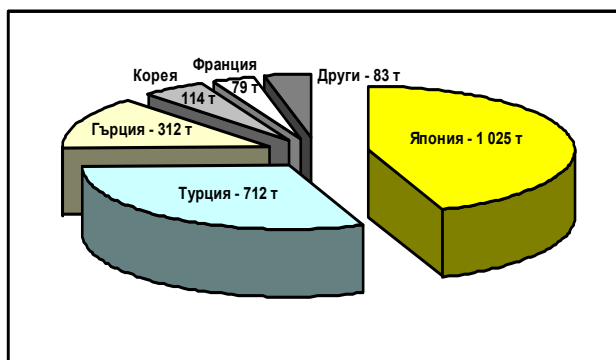
В структурата на износа през 2004 г. (5 630 т - общо) се включват: 5 268 т риба, ракообразни и мекотели (прясна, охладена, замразена, пушена, осолена, филета от риба) и 362 т рибни продукти – готови храни и консерви от риба, в т. ч. хайвер, ракообразни и мекотели.

Поначало най-голям дял в износа на риба и рибни продукти от България заемат мекотелите - около 40%. През 2004 г. износът им е намалял с 12% в сравнение с предходната година, до 2 325 т.

Износът на мекотели (*миди, стриди, октоподи, калмари, охлюви и др. безгръбначни*) през 2004 г. е на обща стойност 5 938 108 щ. д. при средна експортна цена 2 555 щ. д./т. Прави впечатление, че цената за тон продукция е нараснала значително – с 51% (при 1 694 щ. д./т през 2003 г.). Мекотелите се приемат за луксозна храна, поради което се предлагат на висока цена.

Най-значителен износ на мекотели е осъществен за Япония – 1 025 т, с 69% повече спрямо предходната година (Фигура IV.5.).

Фигура IV.5.
Износ на мекотели от България през 2004 г.

При останалите страни, за които се насочват по-големи количества мекотели се наблюдава известно разместване. Износът за Турция през 2004 г. също е нараснал съществено спрямо 2003 г. – с 54%, докато за други контрагенти като Гърция, Франция и Корея е намалял, съответно с 36%, 38% и 21%.

Най-висока експортна цена е реализирана при износ за Корея – 4 382 щ. д./т, следвана от Франция – 4 244 щ. д./т и Япония. Износът за съседни Гърция и Турция е на по-ниски цени – между 780 и 980 щ. д./т.

На второ място по обем изнесена продукцията е експортът на *замразена риба*, който през 2004 г. отбелязва минимален спад (с 2.6%) спрямо предходната година, до 1 400 т. Общата стойност на износа е 1 193 248 щ. д, при средна цена 853 щ. д./т, която е с 31% по-висока в сравнение с 2003 г. Обикновено Румъния и Югославия са основните контрагенти на страната ни, за които се насочват по-големи количества замразена риба, главно шпрот, трикона или цаца. През 2004 г. двете съседни страни заемат дял от около 80% (1 102 т) в общия износ (с превес на Румъния).

Значително е нараснал износът на замразена риба за Германия през 2004 г. – със 107%, достигайки 214 т. Изнасяна е главно пъстърва (170 т), при това на доста висока цена - 3 190 щ. д./т.

През 2004 г. е регистрирано увеличение с 2.6% на износа на *сушени, осолени, пушени или в саламура риби*, до 1 353 т. Приблизително 90% от общия обем на износа е насочен за Румъния (1 193 т), с много ниска средна цена - 461 щ. д./т. В същото време, малки количества с дестинация за европейски пазари (Германия и Холандия) са реализирани на доста високи цени – между 3 100 и 8 300 щ. д./т.

Към момента в България има 4 лицензирани предприятия за износ на риба и рибни продукти в ЕС. Две от тях са за експорт на черен хайвер, като квотата се разпределя пропорционално между тях. Другите две предприятия са за износ на почистена и замразена

пъстърва и филе от пъстърва, филетирани и осолени сардини, и аншоа. Още 3 рибопереработвателни предприятия са одобрени от експерти на ЕС, като очакват акредитация.

През първото полугодие на 2005 г. е осъществен износ на 2 362 т риба и рибни продукти, с около 2.4% по-малко в сравнение със същия период на предходната година.

Очаква се през второто полугодие на 2005 г. износът на риба и рибни продукти да нарасне, достигайки 5 800 т в края на годината. Обикновено по-голям обем на износа се регистрира през втората половина на годината, поради сезонния характер, климатичните условия и миграцията на рибата. По-високите цени на рибата на външните пазари се очаква също да стимулират експорта.

4. Цени на риба

По данни на САПИ ООД, през 2004 г. цените на основните видове риба, предлагани на пазара в страната отбелязват спад в сравнение с предходната година, с изключение на цената на цацата.

4.1. Цени на едро

През 2004 г. намалението при цените на едро на основните видове риба варира в границите между 3% и 6%. Най-голямо намаление спрямо 2003 г. е отчетено при цената на скуприята – с 6.4% (Таблица IV.6). В териториалните води на България няма улов на скуприя и около 80% от внесеното количество замразена риба е именно от този вид. През 2004 г. се наблюдава лек спад на средната вносна цена на скуприята (с 2.8% в доларово изражение), което се отрази и на цената ѝ на вътрешния пазар. Следват цените на хек, толстолоб и пъстърва, при които спадът на цената на едро е съответно с 5.5%, 3% и 2.7%.

Единствено цената на цацата отбелязва ръст (с 11%) в сравнение с 2003 г., достигайки 1.01 лв./кг. Това увеличение се обяснява със значително намалелия през годината улов на този вид риба (с 68%).

Таблица IV.6.

Средногодишни цени на едро на основни видове риба

(лв./кг)

Риба	2003	2004	2004/2003 в %	2005 I-во трим.
скуприя	2.51	2.35	93.6	2.77
цаца	0.91	1.01	111.0	0.96
шаран	3.36	3.35	99.7	3.27
хек	3.27	3.09	94.5	3.28
толстолоб	1.97	1.91	97.0	2.08
пъстърва	6.66	6.49	97.4	6.31

Източник: САПИ ООД

2. Цени на дребно

Цените на дребно на риба през 2004 г. следват същата тенденция както и тези на едро. Най-силно изразено е намалението на цената на скуприята – със 7.9%. При останалите видове риби спадът е по-слаб – между 2% и 5% (Таблица IV.7.).

Отново увеличение се наблюдава само при цената на цацата, която е с 4.3% по-висока в сравнение с тази през 2003 г.

Таблица IV.7.**Средногодишни цени на дребно на основни видове риба****(лв./кг)**

Риба	2003	2004	2004/2003 в %	2005 I-во трим.
скуприя	3.02	2.78	92.1	3.29
цаца	1.17	1.22	104.3	1.25
шаран	3.66	3.47	94.8	3.58
хек	3.81	3.66	96.1	3.89
толстолоб	2.10	2.06	98.1	2.14
пъстърва	7.28	7.03	96.6	7.03

Източник: САПИ ООД

Очаква се до края на 2005 г. цените на рибата да се задържат на нива около или малко по-високи от тези през 2004 г.

5. Политика при улов, производство и търговия с риба и рибни продукти

През 2005 г. продължава обсъждането на проекта на Закона за изменение и допълнение на Закона за рибарство и аквакултури в Народното събрание. Предложени са промени, създаващи законова база за регулиране на отношенията в областта на продажбата на риба и други водни организми и създаването и функционирането на организации на производителите на риба и други водни организми, както и сдружения на тези организации. Тези промени са в изпълнение на поетите от Република България ангажименти по преговорна Глава 8 „Рибарство” и целят завършване на цялостната подзаконова уредба, отнасяща се до отрасъла и хармонизацията на българското законодателство с това на ЕС.

Със заповед на МЗГ и МОСВ ежегодно се определя режима за риболов в рибностопанските обекти и сроковете за забрана на улов през размножителните периоди на видовете, с оглед опазване на биологичното разнообразие и за създаване на оптимални условия за естественото възпроизводство на риба и други водни организми във водите на Черно море, река Дунав и вътрешните водоеми.

През 2004 г. са извършени над 35 000 проверки в обекти за стопански и любителски риболов, на рибовъдни стопанства, на плавателни съдове и в обекти за търговия с риба. В резултат на контролните мероприятия, инспекторите на ИАРА са съставили 1 196 акта за установяване на административни нарушения.

През 2004 г. приключи доставката на оборудване по завършилия проект по програма ФАР - ”Повишаване на административния капацитет на ИАРА” на 17 патрулни лодки за извършване на контрол на вътрешните водоеми, два патрулни катера за обход на река Дунав и два големи патрулни катера за контрол на водите на Черно море. С помощта на новопридобитите плавателни съдове специално обучени служители към регионалните звена на ИАРА извършват обход и наблюдение на речните и черноморските територии на страната, като се следи за нарушения и браконьерска дейност.

В изпълнение на *Националната програма за зарибяване, през 2004 г.* са зарибени р. Дунав – при гр.Видин, голям брой язовири със стопанско значение и реките – Струма, Места, Осъм, Вит, Златна Панега, Тунджа и Ропотома, като общото количество зарибителен материал възлиза на 908 хил. броя, с общо тегло 9 тона. Разселеният зарибителен материал е на обща стойност 83 хил. лв.

Националната програма за зарибяване на р. Дунав и вътрешните водоеми през 2005 г. продължава основните приоритети, заложи в концепцията за възстановяване и поддържане на

рибните запаси. Основно внимание ще бъде обърнато на поддържането на запасите от промишлени видове, чрез попълване на репродуктивната част от популациите им (шаран, бял толстолоб, бял амур). В програмата са заложили също атрактивни за любителския риболов видове, като див шаран, балканска пъстърва и европейски сом. Средствата, отпуснати за изпълнение на програмата са 80 хил.лв.

В изпълнение на Националната програма за зарибяване през първото полугодие на 2005 г. са зарибени в Смолянска област – езерата Тревищото, Кирянов гьол, Силажа, реките Крива и Черна; в Габровска област – реките Янтра, Росица, Мокра Бяла, Багарешица, Сивяк, Жълтешка, Стайчевхамска река, Радевска река, Енчевска река; в Старозагорска област – реките Габровница, Енинска, Селчанска и Борущенска; язовир Огоста. Количество зарибителен материал възлиза на 70 500 броя с общо тегло 4 000 кг.

За първото полугодие на 2005 г. контролните органи на ИАРА в изпълнение на ЗПА и съответните подзаконови нормативни актове са съставили 1 258 акта за установяване на административни нарушения. На базата на съставените актове за нарушения са издадени 1 065 наказателни постановления, а влезли в сила - 765. При контролни мероприятия по водоемите в страната са отнети в полза на държавата 23 бр. лодки, 220 бр. въдици, 60 бр. рачила и цапала, 11 бр. серкмета, и 734 бр. мрежи с обща дължина над 48 000 м.

През първото полугодие на 2005 г. са издадени 87 545 билети за любителски риболов. Тенденцията за увеличение на броя на легитимните любители риболовци

6. Преговори по глава "Рибарство". Международна и интеграционна дейност.

През 2004 г. бе постигнат съществен напредък в сектор "Рибарство" както в международен план, така и по отношение изпълнение на ангажиментите по преговорната позиция на. България по глава 8 "Рибарство".

Интеграционните мероприятия бяха обобщени на проведения Подкомитет за напредъка на България по въпросите на присъединяването, където представителят на Главна Дирекция "Рибарство", отговарящ за страната ни, даде много добра оценка за извършената работа в сектора. Успехите в сектор "Рибарство" бяха затвърдени и бе изразена подкрепа за участието на България в заседанията на Генералната Комисия по риболов в Средиземноморието (GFCM). Обърнато бе внимание, че трябва да се извърши актуализация на Регистъра на риболовните кораби, измерване параметрите на риболовните съдове и да се изпълни вторият етап на Системата за наблюдение на риболовните кораби – сателитно базирана, в съответствие с Регламент 2244 от 2003 година.

С пускането в действие на първия етап на системата за наблюдение ИА "Морска администрация" и ИАРА разполагат с актуализирани технически данни за всички риболовни съдове. Информацията е във формат, съгласно изискванията на регламентите на ЕС. Тонажът и мощността на съдовете са измерени и въведени в системата и могат да се ползват за целите на плана за управление на риболовния капацитет на флота.

Продължи обучението с испански експерти по Туининг проекта на ИАРА по темата за събиране, обработка и обмен на статистически данни в областта на рибарството и експерти по изграждане и поддръжка на цялостна информационна система за събиране на данни.

Обучението продължи и по задачите на усъвършенстване на лицензионния и регистрационен режими. Проведеха се консултации с испански юристи, експерти - практики и теоретици, относно правната уредба пазарната организация и пазарните отношения, създаване и признаване на организации на производителите. Седем български експерти проведеха обучение в Испания по проблемите на лицензионния и регистрационен режими. ИАРА организира и проведе семинар с група испански експерти, на който бяха поканени и представители на организации на производители и преработватели на риба по въпроси, свързани със системи за качество и надеждност на рибните продукти, норми за осъществяване

на търговията с риба и рибни продукти, приноса на организациите на производителите спрямо пазара, обща пазарна политика и др.

През месец юли 2004 г. приключи доставката на оборудване по завършилият проект на ИАРА по програма ФАР - BG 01/ IB/AG-04. То беше специфицирано в четири подпроекта:

Подпроект А: Подобряване на контролните функции на ИАРА. Бенефициент ИАРА. Спецификациите включват:

- два морски патрулни катери на обща стойност 395 000 Евро. Катерите са базирани в Бургас и Варна и контролират териториалните води на страната по черноморското крайбрежие.
- два речни патрулни катери на обща стойност 183 500 Евро. Катерите са базирани във Видин и Русе и контролират речната граница на страната по р.Дунав.
- седемнадесет малки патрулни лодки с външен двигател на обща стойност 140 500 Евро. С лодките се контролират вътрешните водоеми в страната.
- две коли "Лендровър" с висока проходимост за транспортиране на патрулните лодки;
- два минивана "Фолксваген" за монтиране на мобилно лабораторно оборудване за вземане на проби от водоеми и рибни стопанства в страната.

Подпроект В: Доставка на пълни компютърни конфигурации и централен сървър за изграждане на Национална система за обработка на статистическа информация в рибарския отрасъл. Бенефициент е ИАРА. Компютрите се монтират по всички териториални звена на ИАРА и се свързани в системата. Готовият софтуер и базата данни се инсталирани на място.

Подпроект С: Система за следене на риболовните кораби с дължина над 24 метра. Системата се монтира в помещенията на териториалните звена на ИА "Морска администрация" във Варна и Бургас. Системата работи като част от системата на ИА "МА". За целта доставеното на бенефициента ИАРА оборудване се предаде с договор в разпореждане на ИА "МА", в резултат на което се създаде възможност за постоянно следене дейността на риболовните кораби.

Доставени са и 11 бр. транспондери, които се монтирани на самите риболовни кораби и посредством тях се осъществява връзката със системата за следене на риболовните съдове.

Подпроект D: Доставка на лабораторно оборудване за контрол на здравния статус на риба и рибни продукти. Оборудването на обща стойност 520 000 Евро се предаде от бенефициента ИАРА с договор в разпореждане на НВМС. НВМС има подготвени лабораторни помещения и разполага с необходимия обучен и квалифициран експертен състав и лаборанти.

ИАРА разработи проект по програма ФАР към Многогодишното планиране 2004-2006 г., както и тригодишен план за подготовка за присъединяване за периода 2004-2006 г.

Като част от мерките, заложи в Плана за действие по глава 8 "Рибарство" за 2005 г., беше разработен първоначален Проект на Плана за управление капацитета на риболовния флот. В изпълнение на друга мярка от Плана за действие, беше увеличен административния капацитет на агенцията с 40 бройки /ПМС № 130/28.06.2005 г./.

Изградената по ФАР проект BG0101.05 наземна система за наблюдение в Черно море на български риболовни кораби с монтирано на тях оборудване в съответствие с изискванията на европейското законодателство в тази област, предстои да бъде надградена до сателитно базирана до края на 2005 г., посредством инвестиционния проект по ФАР 2004-2006.

Предвидената доставка на оборудване за ИАРА по четирите контракта на този проект включва: Контракт 6.2. Оборудване за подобряване инспекцията и контрола; Контракт 7.2. Лабораторно оборудване за ДНК анализ; Контракт 7.3. Оборудване, необходимо за определяне на рибните запаси; и Контракт 7.4. Оборудване за втория етап от Системата за наблюдение на риболовните кораби – сателитно-базирана система. С доставката на заложеното в инвестиционния проект оборудване ще бъде подобрена дейността по управлението /съхранение и възпроизводство/ на рибните ресурси, контрола по спазването на законодателната рамка при извършването на риболовни дейности във вътрешните водоеми и по крайбрежната зона на р.

Дунав и Черно море, както и по отношение издаването на лицензи, поддържането на Регистъра на риболовните кораби и контрола по събирането и обработката на статистическа информация.

Международна дейност

Страната ни е член на Конвенцията за предпазване на Черно море от замърсяване, участва в разработването на проект за Конвенция по риболов и опазване на живите ресурси на Черно море. България членува в Организацията на обединените нации по прехрана и земеделие /ФАО/, Международната организация за развитие на рибарството в Централна и Източна Европа /EUROFISH/, както и на Генералната Комисия за риболов във водите на Средиземно море /GFCM/, но все още не е приела новите правила от 1997 г. Липсата на риболовен флот, който да извършва активен риболов в зоната на действие на Конвенцията за бъдещо многостранно сътрудничество в областта на риболова в Северозападния Атлантик /NAFO/, както и намаляването квотите за улов на страните, наложи предприемането на процедура по прекратяване на членството на нашата страна в тази конвенция.